

Mikkelin lukion opiskeluhoitosuunnitelma

16. kesäkuuta 2023

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Mitä on opiskeluhoolto?	5
1.2	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat ja opiskeluhooltosuunnitelmat	6
1.3	Opiskeluhoollon toimijat	8
2	Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista	15
3	Yhteisöllinen opiskeluhoolto	15
3.1	Yhteisöllisen opiskeluhoollon sisällöt ja painopisteet	15
3.2	Opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset	16
3.3	Opiskeluhooltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat	17
3.4	Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmallinen seuranta ja poissaoloihin puuttuminen	18
3.5	Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäisemisen ja käyttöön puuttuminen	20
3.6	Yhteistyö ja käytänteet koulu/oppilaitosympäristön terveellisyden ja turvallisuuden tarkastuksissa	20
4	Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)	21
4.1	Opiskelijan ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin (kouluterveydenhoolto, kuraattori- ja psykologipalvelut)	21
4.1.1	Koulu- ja opiskeluterveydenhoolto	24
4.2	Yksittäisen oppilaan tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen	25
4.3	Opiskeluhooltokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhooltorekisterille	25
4.4	Tarvittavan opiskeluhoollon järjestäminen kurinpitotoimen tai oppilaan opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä	27
4.4.1	Opiskelijan velvollisuudet	27
4.4.2	Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön	27
4.4.3	Kurinpito	28
4.4.4	Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangeistuksen täytäntöönpano	28
4.4.5	Häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistaminen	29
4.4.6	Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun	29
4.4.7	Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita	29
4.4.8	Oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat	30
4.4.9	Haltuun ottamisen ja tarkastamisen yleiset periaatteet	30
4.4.10	Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen	31
4.4.11	Laki ylioppilastutkinnosta (502/2019) 15 §	31
4.4.12	Kurinpitokeinot ja niihin liittyvät menettelytavat Mikkelin lukiossa	31

4.5	Opiskelijan koulupäivän aikaisen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet	32
4.5.1	Erityisruokavalion ilmoittamisen käytänteet	32
4.5.2	Lääkityksen ilmoittamisen käytänteet	32
4.5.3	Lääkehoitosuunnitelma	32
4.6	Ilmoitusvelvollisuudet	34
4.6.1	Tapaturmailmoitus	34
4.6.2	Uhka- ja vaaratilanneilmoitus	34
	Tietojen luovuttaminen etsivälle nuorisotyölle	34
4.6.3	Sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot	36
4.6.4	Huoli-ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta	37
4.6.5	Lastensuojeluilmoitus	37
4.7	Lupa-asiat erityistilanteissa	39
4.7.1	Yhteis- ja yksinhuoltajuus	39
4.7.2	Lapsi on avohuollon tukitoimena sijoitettu	39
4.7.3	Lapsi on huostaan otettu ja sijoitettu	40
4.7.4	Muuta huomioitavaa (esiopetus ja perusopetus)	40
5	Yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä koulussa/oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa	41
5.1	Opiskelijoiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimiseen ja yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamiseen	41
5.2	Koulun opetus- ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä	41
5.3	Opiskeluhoillon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä (jokainen koulutusmuoto muotoilee otsikon omakseen)	42
5.4	Yhteistyö muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi	42
5.4.1	Ohjaamo Olkkari	42
5.4.2	Lapsiperheiden avoin kohtaamispaikka Koppa	42
5.4.3	Nuorisotyö ja nuorisotalot	43
5.4.4	Kulttuuripalvelut	43
5.4.5	Lapsiperheiden sosiaalityö	43
5.4.6	Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut	43
5.4.7	Monitoimijapäivystyksen akuuttityöryhmä	44
5.4.8	Lapsiperheiden asiakasohjaus Perheneuvo	44
5.4.9	Perheasiain neuvottelukeskus	44
5.4.10	Mikkelin kriisikeskus	45

5.4.11	Rikosuhripäivystys	45
5.4.12	Viola – väkivallasta vapaaksi ry.	45
5.4.13	Rikos- ja riita-asioiden sovittelu	45
5.4.14	Poliisin ennalta ehkäisevän toiminnan ryhmä ja Ankkuri-toiminta	45
5.5	Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille	47
6	Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma	48
6.1	Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	48
6.1.1	Turvallisuus ja hyvä ilmapiiri sekä turvallinen koulupäivä	48
6.1.2	Sukupuolitietoisuus toimintakulttuurissa	50
6.1.3	Väkivallan, kiusaamisen, seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen	50
6.1.4	Puuttuminen	51
6.1.5	Seuranta	54
6.2	Kriisisuunnitelma	55
6.2.1	Kriisit ja kriisiviestintä	55
6.2.2	Tietoa lapsen ja nuoren kriisistä	56
6.2.3	Koulun ja oppilaitoksen kriisivalmius	59
6.2.4	Toimintamalleja eri kriisitilanteissa	60
6.2.5	Arviointi kriisitilanteen jälkeen	62
6.2.6	Tietoa lapsen ja nuoren tukemisessa surussa	63
6.2.7	Tietoa ongelmien tunnistamiseksi	65
6.2.8	Kirjallisen viestinnän malleja	67
7	Opiskeluhuoltoa ohjaavat lait, normit ja ohjeet (lisäluku)	68
7.1	Lainsäädäntö ja muut normit	68
7.2	Kansalliset ohjeet	68
7.3	Koulutuksen järjestäjän ohjeet ja yhdyspinnat muihin suunnitelmiin	69

1.

1 Johdanto

1.1 Mitä on opiskeluhoolto?

Koulun ja oppilaitoksen toimintakulttuurin tulee edistää oppimista ja hyvinvointia. Olennaista on oppilaiden aktiivisuus, osallisuus, toimijuus ja innostuminen, toimiva yhteistyö kotien kanssa, koulun sisällä ja yhteistyökumppaneiden kanssa sekä turvallinen oppimisympäristö. Koulun toimintakulttuuriin sisältyy monenlaista tukea ennaltaehkäisevästä toiminnasta korjaavaan ja yhteisöllisistä toimintamuodoista yksilölliseen tukeen. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukainen opiskeluhoolto koskee kaikkia perusopetuksen oppilaita sekä myös perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaita.

Opiskeluhoollon tavoitteena on edistää oppilaiden oppimista, fyysistä ja psyykkistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia ja huolehtia kouluyhteisön hyvinvoinnista sekä oppimisympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta. Opiskeluhoolto toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhoollona. Ennaltaehkäisevän toiminnan tulee olla opiskeluhoollon painopisteenä.

Opiskeluhoolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja hyvinvointialueen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Opiskeluhoolltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaiden, heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto kuuluu kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien työntekijöiden tehtäviin. Koulutuksen järjestäjällä ja koulun henkilökunnalla on ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista ja oppimisympäristöjen turvallisuudesta.

Opiskeluhooltoon sisältyy yhteisöllinen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon lisäksi hyvinvointialueen tuottamat opiskeluhoolltopalvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Palveluiden järjestämisestä ja tilakustannuksista vastaa hyvinvointialue. Koulutuksen järjestäjän on pyrittävä osoittamaan toimintatilan opiskeluhoolltopalveluille koulun yhteydestä. Oppilaalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhoolto, jota koulutukseen osallistuminen edellyttää.

Opetushallitus antaa määräykset opiskeluhoollon kokonaisuudesta ja koulutuksen järjestäjän velvollisuuksista, joiden mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia kuhunkin koulutusmuotoon oma opiskeluhoolltosuunnitelma. Perusopetuksen ja perusopetukseen valmistavan opetuksen osalta määräys opiskeluhoolltoa koskevista opetussuunnitelman perusteista on annettu 13.12.2022.

1.2 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat ja opiskeluhoitosuunnitelmat

Jokaisella hyvinvointialueella ja kunnalla on velvollisuus laatia lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Kunnat voivat laatia suunnitelman myös yhdessä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia kunnassa ja hyvinvointialueella.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien sisällöstä säädetään lastensuojelulain 12 §:ssä. Sekä hyvinvointialueen että kunnan lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää tiedot

- lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta
- lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista
- yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä ja
- suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta
- Hyvinvointialueen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee lisäksi sisältää tiedot:
- lastensuojelun tarpeesta
- lastensuojeluun varattavista voimavaroista ja
- lastensuojelun palvelujärjestelmästä.

Hyvinvointialueella on velvollisuus laatia myös alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma, joka perustuu hyvinvointialueen alueella sijaitsevien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmiin ja sen tulee sisältää:

- 1) opiskeluhoitopalvelujen alueellisen toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet;
- 2) suunnitelma hyvinvointialueen ja koulutuksen järjestäjien välisestä yhteistyöstä opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi;
- 3) hyvinvointialueen alueella sijaitsevien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmista ilmenneet arviot opiskeluhoitopalvelujen kokonaistarpeesta ja muut mahdollisesti tarvittavat toimenpiteet;
- 4) suunnitelma opiskeluhoitopalvelujen voimavarojen kohdentamisesta;
- 5) toimenpiteet alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi.

Lisäksi jokaisella koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus laatia opiskeluhoitosuunnitelma kuhunkin koulutusmuotoon Opetushallituksen määräysten mukaisesti. Opiskeluhoitosuunnitelma sisältää opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä koulukohtaisesti tarkennettuja tietoja. Suunnitelmassa tulee kuvata, miten suunnitelman toteutumista kouluissa/oppilaitoksissa seurataan ja sitä tarkistetaan tarvittaessa.

Opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön, oppilaiden, opiskelijoiden ja

heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen ja koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmien valmistelussa.

Opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on yksikkö/koulu/oppilaitoskohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1. Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista
2. Toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi
3. Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)
4. Yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa
5. Suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma.

Kunnan alueella sijaitsevien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmat tulee liittää osaksi kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa.

Koulukohtainen täydennys:

Opiskeluhoollon toteuttaminen lukioissa

Oppilaitoksen henkilökunnan vastuu

Ensisijainen vastuu opiskeluyhteisön hyvinvoinnista on oppilaitoksen henkilökunnalla. Jokainen lukion työntekijä toimii työssään opiskeluhoollon tavoitteiden mukaisesti. Opiskeluhoito on kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ja opiskeluhoitopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Henkilöstö vastaa niin yhteisöllisestä ja ennaltaehkäisevästä opiskeluhoollosta kuin huolen puheeksi ottamisesta yksilöllisessä opiskeluhoollossa. Tarkempaa työnjakoa on määritelty luvussa 7 Opiskeluhoollon vastuut.

Oppilaitoskohtainen opiskeluhoitosuunnitelma

Ennaltaehkäisevän käytännön työn periaatteita ovat opiskelijoiden opintomenestyksen ja poissaolojen jatkuva seuranta, hyvä opintojen suunnittelu, aktiivinen tiedottaminen, opiskelijoiden ryhmäytymisen edistäminen, ryhmänohjaajien työn tukeminen sekä yhteistyö muiden nuorten kanssa työskentelevien kanssa. Jokaisen oppilaitoksen on tehtävä opiskeluhoitosuunnitelma, jonka sisältö kuvataan laissa ja opetussuunnitelmassa ja jossa otetaan huomioon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman linjaukset. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Mikkelissä lukioilla on yhteinen runko, johon tehdään oppilaitoskohtaisia täydennyksiä. Oppilaitoskohtaisesti sovitaan menettelytavoista, joilla oppilaitoksen henkilöstö, opiskelijat ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Yhteisöllinen hyvinvointiryhmä

Lain säättämää monialaista opiskelijahuoltoryhmää kutsutaan yhteisölliseksi hyvinvointiryhmäksi (YHR) ja se kokoontuu vähintään neljä kertaa lukuvuodessa tai sen mukaan kuin oppilashuolenpidon ohjausryhmä linjaa. YHR voi olla myös usean oppilaitoksen yhteinen.

Oppilaitoskohtainen yhteisöllinen hyvinvointiryhmä vastaa oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittamisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista lainsäädännön, opetussuunnitelman perusteiden ja Mikkelin kaupungin tekemien linjausten mukaan.

Yhteisöllisessä hyvinvointiryhmässä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu yhteisön ja opiskelijaryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan koulu ympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä opiskelijoiden, huoltajien, sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa (mm. nuorisotoimi, seurakunnat, yhdistykset, seurakuntat).

Ryhmän tehtävänä on laatia ja päivittää koulun opiskeluhoitosuunnitelma ja huolehtia muiden opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvien suunnitelmien päivittämisestä (mm. turvallisuussuunnitelmat, päihdetoimintamalli, kriisisuunnitelma). Ryhmä hyödyntää kouluterveytustutkimusten tuloksia ja muita nuorten hyvinvointiin liittyviä tutkimuksia ja tekee tarvittaessa kyselyitä ja selvityksiä opiskelijoiden hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Ryhmä huolehtii, että koulun opiskelijahuollosta tiedotetaan opiskelijoille ja huoltajille. Opiskelijoiden ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä tuetaan järjestämällä ryhmäytymispäiviä yhteistyötahojen kanssa.

Yhteisölliseen opiskeluhoitoryhmään ryhmään kuuluvat apulaisrehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi, opiskelijoiden ja opettajien sekä huoltajien edustaja. Lisäksi opiskeluhoitoryhmän toimintaan voi osallistua asiantuntijoita. Yhteisöllisen opiskeluhoollon suunnittelussa opiskelijoiden osalta keskeisessä asemassa on opiskelijakunnan hallitus ja huoltajien osalta neuvottelukunta. Ryhmän kokoonpano, kokoontumistiheys, tehtävät ja toimintatavat kuvataan oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelmassa ja päivitetään lukuvuosittain.

Ryhmässä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu yhteisön ja opiskelijaryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan koulu ympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä opiskelijoiden, huoltajien, sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa (mm. nuorisotoimi, seurakunnat, yhdistykset, seurakuntat).

1.3 Opiskeluhoollon toimijat

Oppilaiden ja oppimisyhteisön hyvinvoinnin edistäminen, pedagoginen tuki ja yksilökohtainen opiskeluhoollon tuki edellyttävät kaikilta koulussa työskenteleviltä päivittäin sekä yhteisöllistä että yksilöllistä oppilaiden ohjaamista ja tukemista niin pedagogisissa kuin opiskeluhoollollisissa asioissa. Pedagoginen tuki määritellään kunkin koulutusmuodon laissa, opiskeluhoollon tuki oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Eri tuen muotojen tulee muodostaa opiskelijan kannalta toimiva ja yhtenäinen palvelukokonaisuus. Siitä on vastuussa jokainen opiskelijan kanssa toimiva aikuinen.

Jokainen koulussa toimiva oppilas ja aikuinen

- on vastuussa koulun työrauhan ja hyvän ilmapiirin edistämisestä sekä toistensa huomioon ottamisesta

Huoltaja

- on ensisijaisesti vastuussa lapsen ja nuoren kasvatuksesta, kehityksestä ja hyvinvoinnista
  - sitoutuu lapsen ja nuoren opiskelun tukemiseen
  - tekee yhteistyötä koulun/oppilaitoksen kanssa niin, että yhteisvastuullisen kasvatuksen avulla edistetään lapsen ja nuoren oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia
  - ilmoittaa lasta/nuorta koskevista poissaoloista opettajalle/luokanohjaajalle
  - hakee tarvittaessa lupaa oppilaan harkinnanvaraiseen poissaoloon poissaolomallin mukaisesti
  - huolehtii siitä, että oppilas suorittaa oppivelvollisuuttaan lain mukaisesti
- Lisäksi huoltajilla on edustus opiskeluhuollon kehittämisessä, esim. neuvottelukunnasta valitaan edustaja/t ja varaedustaja/t koulukohtaisen opiskeluhuoltoryhmän eli koulun yhteisöllisen hyvinvointiryhmän (YHR) jäseneksi.

Kasvatus- ja opetushenkilöstö

- osallistuu luokkansa/ryhmänsä ja koko koulun hyvinvoinnin ja hyvän ilmapiirin luomiseen ja kehittämiseen
- osallistuu opiskeluhuoltotyöhön ja sen toiminnan kehittämiseen
- tukee ja edistää oppilaan hyvinvointia sekä ennaltaehkäisee ongelmien syntymistä ja puuttuu jo havaittuihin ongelmiin
- osallistuu pedagogisen tuen monialaiseen yhteistyöhön
- osallistuu opiskeluhuollon yhteisöllisiin ja yksilökohtaisiin monialaisiin ryhmiin
- tukee oppilaan koulunkäyntiä ja toimii yhteistyössä oppilaan perheen, koulun sekä sopimuksen mukaan myös muiden auttajatahojen kanssa
- selvittää ja arvioi oppilaan tilannetta, toimii yhteistyössä muiden tuen tarjoajien kanssa ja ohjaa tarvittaessa eteenpäin avun saamiseksi
- tukee ja ohjaa oppilasta muutostilanteissa ja siirtymävaiheissa
- vastaa omalta osaltaan opetuksen kannalta välttämättömien tai muiden oppilaan ja/tai huoltajien kanssa sovittujen tietojen siirtämisestä oppilaan vaihtaessa luokkaa tai koulua

Opettaja ja koulunkäynninohjaaja

- tukee ja ohjaa lapsen ja nuoren kasvua, kehitystä ja oppimista yhdessä muiden ammattilaisten ja huoltajien kanssa
- osallistuu oppilaan opetusta, kuntoutusta ja koulutyötä koskevaan suunnitteluun
- vastaa luokkansa/ryhmänsä jatkuvasta ryhmäytymisestä ja hyvän ilmapiirin edistämisestä

Opinto-ohjaaja

- toimii yhteisöllisen hyvinvointiryhmän jäsenenä
- toimii ohjauksen ammattilaisena ja antaa tarvittaessa konsultaatiota
- on mukana tiedonsiirrossa koulusta toiseen tai kouluasteelta toiselle siirryttäessä

Eriyisopettaja (laaja-alainen)

- toimii yhteisöllisen hyvinvointiryhmän jäsenenä
- toimii alansa asiantuntijana koulussa ja antaa tarvittaessa konsultaatiota
- antaa erityisopetusta opiskelijalle, jolla on oppimis-, keskittymis-, ja/tai sopeutumisvaikeuksia ja joka tarvitsee tukea oppimisvalmiuksiansa parantamiseen
- osallistuu opiskelijan erityisen tuen järjestämiseen ja seurantaan sen mukaan kuin on sovittu
- osallistuu pedagogisten asiakirjojen laadintaan yhteistyössä opiskelijan, huoltajien, opettajien, opinto-ohjaajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa
- konsultoi aineenopettajia tarvittaessa pedagogisten asiakirjojen laadinnassa

Rehtori (osa tehtävistä voidaan delegoida apulaisrehtorille)

- vastaa koulun työrauhasta ja turvallisuudesta
- toimii yhteisöllisen hyvinvointiryhmän (YHR) puheenjohtajana
- johtaa koulunsa yhteisöllistä hyvinvointityötä, oppilashuoltoa ja niiden kehittämistä
- mahdollistaa kodin ja koulun yhteistyön järjestämisen ja huoltajien osallisuuden oppilashuollon kehittämisessä
- vastaa koulun oppilashuoltosuunnitelman päivittämisestä ja toteuttamisesta yhteistyössä YHR:n kanssa
- tukee oppilashuollon ja ohjauksen suunnittelua ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken
- vastaa yksikkönsä henkilöstön perehdyttämiskäytännöistä mukaan lukien oppilashuollon, ohjauksen ja siirtymävaiheiden käytäntöihin perehdyttäminen
- toimii yhteistyössä oppilashuoltopalveluiden ja koulutiimien, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen ja muiden sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimijoiden kanssa vastaten koulun toiminnasta

Koulusihteerit, siistijät, vahtimestarit, ruokahuollon henkilöstö ja muu koulussa työskentelevä henkilöstö

- tukee ja edistää oppilaan hyvinvointia sekä ennaltaehkäisee ongelmien syntymistä ja puuttuu jo havaittuihin ongelmiin
- tukee ja ohjaa oppilaita arjen tilanteissa
- on vastuussa koulun työrauhan ja hyvän ilmapiirin edistämisestä sekä toisten huomioon ottamisesta

Opiskeluhoitopalvelujen henkilöstö

- osallistuu koulun hyvinvoinnin ja hyvän ilmapiirin luomiseen ja kehittämiseen
- osallistuu opiskeluhoitotyöhön ja sen toiminnan kehittämiseen
- on jäsenenä yhteisöllisessä hyvinvointiryhmässä
- toimii alansa asiantuntijana koulussa ja on konsultoitavissa tarvittaessa
- osallistuu vanhempainiltoihin tarvittaessa
- tukee ja edistää oppilaan hyvinvointia, ennaltaehkäisee ongelmien syntymistä ja puuttuu jo havaittuihin ongelmiin

- osallistuu opiskeluhuollon ja pedagogisen tuen moniammatillisiin ryhmiin
- tukee oppilaan koulunkäyntiä ja toimii yhteistyössä oppilaan perheen, koulun sekä sopimuksen mukaan myös muiden yhteistyötahojen kanssa
- selvittää ja arvioi oppilaan tilannetta, auttaa oppilasta ja hänen perhettään työtehtävänsä mukaisesti, toimii yhteistyössä muiden tuen tarjoajien kanssa ja ohjaa tarvittaessa eteenpäin avun saamiseksi
- tukee ja ohjaa oppilasta muutostilanteissa ja siirtymävaiheissa sekä vastaa omalta osaltaan opetuksen kannalta välttämättömien tai muiden huoltajien kanssa sovittujen tietojen siirtämisestä oppilaan vaihtaessa luokkaa tai koulua

Terveystoimittaja

- vastaa kouluterveydenhuollosta tiedottamisesta oppilaille, vanhemmille ja opettajille
- tukee ja edistää oppilaan terveyttä ja hyvinvointia, ennaltaehkäisee ongelmien syntymistä ja puuttuu jo havaittuihin ongelmiin
- tekee terveystarkastukset asetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen ohjeiden mukaisesti
- osallistuu omalta osaltaan koulun turvallisuuden ja terveellisyysylläpitämiseen ja tarkistamiseen

Lääkäri

- on kouluterveydenhuollon lääketieteellinen asiantuntija
- tekee terveystarkastukset asetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen ohjeiden mukaisesti
- osallistuu opiskeluhoitotyöhön ja sen toiminnan kehittämiseen mahdollisuuksien mukaan

Psykologi

- osallistuu opiskelun ja oppimisen tuen tarpeen selvittämiseen
- suunnittelee tarvittavia tukitoimia yhdessä opettajien ja vanhempien kanssa ja seuraa niiden vaikutuksia oppilaiden koulunkäyntiin tuen portailla
- tutkii oppimisvaikeuksien syitä ja yhdessä oppilaan, huoltajien ja koulun kanssa, pyrkii löytämään keinoja vaikeuksien voittamiseksi
- voi toimia yhteistyökumppanina henkilökohtaisten oppimissuunnitelmien laatimisessa, erityisopetussiirottojen valmistelussa tai jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjauksessa
- tukee oppilaan koulunkäyntiä ja toimii yhteistyössä oppilaan perheen, koulun sekä sopimuksen mukaan myös muiden auttajatahojen kanssa

Kuraattori

- tukee ja edistää oppilaan sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia, ennaltaehkäisee ongelmien syntymistä ja puuttuu jo havaittuihin ongelmiin
- toimii yksilöiden, luokkien ja oppilasryhmien kanssa
- tukee oppilasta muutostilanteissa ja siirtymävaiheissa
- selvittää ja arvioi oppilaan ja mahdollisesti perheen tilannetta ja ohjaa tarvittaessa eteenpäin avun saamiseksi

Koulukohtainen täydennys:

Opiskeluterveydenhuollon palvelut

Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on opiskelijan terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen yksilö- ja yhteisötasolla sekä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tunnistaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Terveydenhoitaja esittelee opiskeluterveydenhuollon palvelut kyseisen oppilaitoksen käytännön mukaisesti sekä opiskelijoille että opiskelijoiden huoltajille. Palveluista kerrotaan lisäksi lukion kotisivuilla. Mahdollisista muutoksista palvelujen saatavuuteen ilmoitetaan Wilmassa.

Terveydenhoitajat kutsuvat 1. vuoden lukio-opiskelijat terveystapaamiseen. Terveystarkastuksen ajankohta on tarveharkintainen. Jos opiskelija itse, huoltajat tai opettaja huomaavat tarvetta ajanvaraukselle jo ennen kutsua terveystapaamiseen, voidaan tapaamista aikaistaa. Terveydenhoitaja voi myös kutsua opiskelijan käymään pian opintojen alettua havaittuaan tarpeen aiempiin terveystietoihin perustuen. Yksilöllisiä terveystapaamisia järjestetään tarpeen mukaan koko lukioajan. Näihin voidaan kutsua mukaan myös huoltaja opiskelijan suostumuksella.

Terveystapaamisessa on tärkeää saada kokonaiskäsitys opiskelijan terveydestä ja hyvinvoinnista sekä ohjata opiskelijaa tekemään terveyttä edistäviä valintoja. Huomiota kiinnitetään opiskelijan elämäntilanteeseen, opiskelumotivaatioon ja terveysriskeihin. Terveystilaa arvioidaan erityisesti opinnoista selviytymisen kannalta. Tuen järjestämisessä tehdään yhteistyötä huoltajien, muun opiskeluhuollon, opettajien ja eri hoitotahojen kanssa. Tarvittaessa terveydenhoitaja tai lääkäri osallistuvat yksilöllisiin opiskeluhuollon ryhmiin, joissa käsitellään yksittäisen opiskelijan asioita tämän suostumuksella. Salassapitomääräykset ohjaavat tietojensiirtokäytäntöjä.

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös päivittäinen, matalan kynnyksen, ilman ajanvarausta toimiva vastaanotto. Kaikki muut käynnit ajanvarauksella. Tyypillisiä käsiteltäviä asioita ovat mm. oireselvittelyt, sairauksien seuranta, tapaturmien ensiapu, rokotustoiminta ja raskauden ehkäisyyn liittyvä neuvonta. Lukiossa aloitetaan tarvittaessa e-pillereiden käyttö. Myös maksuttomat terveyskeskuksen perhesuunnittelun palvelut ovat lukiolaisten käytettävissä. Ensiapua vaativat tilanteet hoidetaan terveydenhoitajan ollessa paikalla. Opiskelijalla tulee olla mukanaan sairautensa hoitoon tarvittava lääkitys koulupäivän aikana.

Lääkärin vastaanotto toimii kerran viikossa terveydenhoitajan tiloissa. Ajanvaraukset tehdään aina terveydenhoitajien kautta. Lääkäri ja terveydenhoitajat tekevät myös kutsuntatarkastukset oman oppilaitoksensa osalta. Lääkärin vastaanotolla selvitetään sairauksia soveltuvin osin ja ohjataan tarvittaessa muihin palveluihin. Lääkäri on terveydenhoitajan konsultoitavissa pääsääntöisesti joka koulupäivä.

Opiskeluterveydenhuolto osallistuu omalta osaltaan yhteisölliseen ennaltaehkäisevään työhön yhdessä oppilaitoksen muun henkilökunnan, opiskelijakunnan, huoltajien ja kaupungin muiden opiskeluhuvinvointia edistävien tahojen kanssa. Opiskeluympäristön ja – yhteisön terveellisyys ja turvallisuuden tarkastus tehdään joka kolmas vuosi yhteistyössä oppilaitoksen, opiskelijoiden, henkilöstön, työterveyshuollon, terveystarkastajan ja työsuojeluhenkilöstön kanssa.

2 Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Opiskeluhooltosuunnitelmassa on kuvattava käytettävissä olevat opiskeluhooltopalvelut ja arvio opiskeluhooltopalveluiden tarpeesta. Tiedot kootaan kouluilta ja oppilaitoksista. Tiedot ilmoitetaan hyvinvointialueelle palvelujen henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan palvelujen riittävyys (oppilaiden ja yhteisön tarpeet), terveystarkastusten toteutuminen, henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvioon opiskeluhooltopalveluiden kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhooltotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat opiskeluhooltopalveluiden resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi yksiköiden määrä ja opiskelijamäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet.

Arviossa käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuodet eli koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajat ja lääkärit sekä kuraattori- ja psykologipalvelut.

Perusopetusta koskeva kuvaus käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista ja arvio opiskeluhooltopalvelujen tarpeesta on tämän suunnitelman liitteenä. Liite päivitetään vuosittain tai hyvinvointialueen kanssa sovittujen aikataulujen mukaan ja toimitetaan hyvinvointialueelle.

Hyvinvointialue on vastuussa kulloisenkin arviointiajankohdan nykytilan henkilötyövuosien ilmoittamisesta koulutuksen järjestäjille. Oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä eli yhteisöllinen hyvinvointiryhmä tekee tarvearvion, jonka koulutuksen järjestäjä toimittaa hyvinvointialueelle.

Tähän erillinen excel-liite, joka tehtävä koulutusmuoto- ja koulutuksen järjestäjäkohtaisesti. Eloisa täyttää nykyiset htv:t. Työyksikön YHR:n tehtävänä täyttää tarvearvio. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä toimittaa tiedot Eloisaan alueellisen opiskeluhoollon yhteistyöryhmän määrittämän aikataulun mukaan. Poikkeuksena vuosi 2023, jolloin tiedot toimitetaan samalla kuin opiskeluhooltosuunnitelma, ellei muuta ohjetta tule.

3 Yhteisöllinen opiskeluhoolto

3.1 Yhteisöllisen opiskeluhoollon sisällöt ja painopisteet

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista

vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon tavoitteena on hyvinvoiva opiskeluyhteisö, jossa opiskelija tuntee kuuluvansa oppilaitosyhteisöön ja kokee tulevansa kuulluksi. Jokainen oppilaitoksen henkilökunnasta omalla toiminnallaan edistää, tukee ja ohjaa opiskelijaa.

Mikkelin opiskeluhuollon ohjausryhmässä lukuvuoden 2023-2023 painopisteinä ovat

- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä mielenterveyden edistäminen
  - o Arvostava kohtaaminen
  - o Turvallinen ja väkivallaton toimintakulttuuri
- Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen, yksinäisyyden ehkäisy ja poissaolojen ennaltaehkäisy
  - o Huomio yhteisön toimintaan
  - o Kouluun ja opiskeluun kiinnittymisen vahvistaminen
  - o Luokanohjaajien toiminnan vahvistaminen
- Terveyttä ja hyvinvointia edistävä elämä sekä päihteiden käytön ennaltaehkäisy

Koulukohtainen täydennys:

Opiskeluhoitoryhmän kokoukset lukuvuoden ajaksi sovitaan lukukausien alussa etukäteen. Ryhmä kokoontuu lukuvuosittain noin viisi kertaa. Lukukausittain järjestetään myös toisen asteen ja sidosryhmien yhteistyöpalaveri (opiskeluhoolto). Tarvittaessa kokouksia järjestetään myös muina ajankohtina. Tämän lukuvuoden painopisteinä ovat ryhmänohjaustuokioiden rytmitys, opiskeluhooltoon liittyvien hankkeiden hyödyntäminen monipuolisempi 1. koulupäivä ja tutustumiset, kahden tutkinnon opiskelijoiden ryhmäytyminen, opiskelutekniikat ja ajankäyttö.

3.2 Opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset

Koulukohtainen täydennys:

Ennalta ehkäisevän ja yhteisöllisen opiskeluhuollon ensisijaisuus tarkoittaa arjen huolenpitoa, kohtaamista ja välittämistä sekä varhaista tukea, joita opiskelijat saavat hyvinvointinsa tueksi osana koulun opetus- ja kasvatustyötä niin yhteisöllisesti kuin tarvittaessa yksilökohtaisesti.

Yhteisöllinen opiskeluhoolto koostuu mm. seuraavista asioista:

- Ryhmänohjaustuokion aiheeksi "Ajankäyttö".
- Ryhmänohjaustuokioiden rytmitys tai 1. tuokion (kirje) kehittäminen
- Opiskeluhooltoon liittyvien hankkeiden hyödyntäminen
- Monipuolisempi 1. koulupäivä (tutustumiset)
- Kahden tutkinnon opiskelijoiden ryhmäytyminen
- Opiskelutekniikat
- Yhteistyö lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi

Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen ohjaaminen, jatkuva ryhmäytyminen, kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamiseen puuttuminen ovat osa päivittäistä kasvatusta ja opetustyötä. Yhteisöllisen opiskeluhuollon oppilaitoskohtaiset tavoitteet kirjataan oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelmaan. Lisäksi lukioilla voi olla lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta, kaupungin strategioista tai muulta taholta asetettuja tavoitteita, joiden kirjaamisesta ja seurannasta sovitaan lukuvuosittain. Jokainen opettaja ja muu lukion työntekijä toimii työssään opiskeluhuollon tavoitteiden mukaisesti.

Yhteisöllistä opiskeluhoitoa suunnitellaan, toteutetaan ja kehitetään tiiviissä yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden, heidän huoltajiensa ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Kouluterveyskyselyt sekä muu opiskeluhoitoon ja hyvinvointiin kohdistuva seuranta antavat tietoa kehittämistarpeista.

3.3 Opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

Mikkelissä toimii opiskeluhoollon ohjausryhmä, jossa on edustettuna niin esiopetus, perusopetus, lukiokoulutus kuin ammatilliset oppilaitokset. Mukana on lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluiden, nuorisopalveluiden, ev.lut. seurakunnan ja järjestöjen edustajia.

Koulun / oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmänä toimii yhteisöllinen hyvinvointiryhmä (YHR). YHR sopii organisoitumisestaan sekä tiedottamisen ja yhteistoiminnan periaatteista opiskeluhoollolla. YHR suunnittelee ja sopii oppilaiden / opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden osallisuuden periaatteista sekä vastaa ja koordinoi koulu- / oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman päivittämistä. Myös opiskeluhoitosuunnitelman toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen ovat YHR:n vastuulla.

Koulukohtainen täydennys:

Mikkelin lukion yhteisöllisen hyvinvointiryhmän kokoonpano:

- Erkki Salmela, apulaisrehtori
- Anna Laine-Ojamies, opinto-ohjaaja
- Mari Kirvesniemi, opiskeluterveydenhoitaja
- Sannapiia Nuutilainen, opiskeluterveydenhoitaja
- Outi Puikkonen, kuraattori
- Mari Luhanko, kuraattori
- Ulla Sopenen, psykologi
- Heidi Piispanen, erityisopettaja
- Matteus Laine, opiskelijakunnan hallituksen ohjaava opettaja
- Jenni Andersin, tutor-ohjaaja
- Anni Lahtinen, opiskelijajäsen
- huoltajajäsen

3.4 Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmallinen seuranta ja poissaoloihin puuttuminen

Koulukohtainen täydennys:

1. vaihe	
kriteerit	Opiskelijalla on poissaoloja 35 oppituntia.
toimenpiteet	<p>Ryhmänohjaaja ottaa yhteyttä opiskelijaan ja alaikäisen opiskelijan kohdalla myös opiskelijan huoltajaan ja pyytää selvitystä poissaoloista.</p> <p>Selvityksen perusteella ryhmänohjaaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • käy keskustelua korjaavista toimenpiteistä, ja kirjaa keskustelun Wilmaan tukivälilehdelle. • selvittää opintojen edistymiseen liittyviä asioita ja ohjaa tarvittaessa muiden tukipalveluiden piiriin (esim. opinto-ohjaaja, kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja, erityisopettaja) <p>Jos poissaoloille ei ole hyväksyttävää syytä, ryhmänohjaaja antaa tarvittaessa suullisen huomautuksen, jonka hän kirjaa Wilmaan ja tiedottaa asiasta alaikäisen opiskelijan huoltajalle.</p>

2. vaihe	
kriteerit	Opiskelijalla on poissaoloja 70 oppituntia.
toimenpiteet	<p>Ryhmänohjaaja on yhteydessä opiskelijaan ja alaikäisen opiskelijan kohdalla myös huoltajaan ja pyytää selvityksen poissaoloista.</p> <p>Ryhmänohjaaja järjestää ohjaustapaamisen, johon opiskelijan suostumuksella kutsutaan mukaan opinto-ohjaaja ja tarvittaessa muita asiantuntijoita tilanteen jatkoselvittelyä varten (esim. kuraattori, psykologi, erityisopettaja, opiskeluterveydenhoitaja). Ryhmänohjaaja kirjaa keskustelun Wilmaan.</p> <p>Keskustelussa selvitetään opintojen tilanne ja tehdään tarvittavat tarkennukset opiskelijan opintosuunnitelmaan.</p> <p>Opiskelijan kanssa suunnitellaan opintoja, niiden suorittamismuotoja tai tukitoimenpiteitä, esim.</p> <ul style="list-style-type: none"> • erityisopetus • opiskeluhuollon palvelut (opiskelijan ja huoltajan suostumus) • ulkoisen verkoston tuki, esim. etsivä nuorisotyö (opiskelijan ja huoltajan suostumus) <p>Sovitetaan tilanteen seurannasta (mm. opintojen eteneminen sovitusti, säännöllinen läsnäolo opetuksessa).</p> <p>Jos yli 70 tuntia kestäneiden poissaolojen syynä on sairaus, voidaan opiskelija velvoittaa esittämään sairauslomatodistus sairauspoissaoloistaan. Ryhmänohjaaja ilmoittaa asiasta opiskelijalle, ja kirjaa veloitteen Wilmaan.</p>

	Jos poissaoloille ei ole hyväksyttävää syytä, ryhmänohjaaja antaa tarvittaessa suullisen huomautuksen, jonka hän kirjaa Wilmaan ja tiedottaa asiasta alaikäisen opiskelijan huoltajalle.
--	--

3. vaihe	
kriteerit	Opiskelijalla on poissaoloja 105 tuntia.
toimenpiteet	<p>Ryhmänohjaaja on yhteydessä opiskelijaan ja alaikäisen opiskelijan kohdalla myös huoltajaan ja pyytää selvityksen poissaoloista.</p> <p>Ryhmänohjaaja järjestää ohjaustapaamisen, johon kutsutaan mukaan opinto-ohjaaja ja tarvittaessa muita asiantuntijoita tilanteen jatkoselvittelyä varten (esim. kuraattori, psykologi, erityisopettaja, opiskeluterveydenhoitaja). Ryhmänohjaaja kirjaa keskustelun Wilmaan. Jos opiskelijaa ei tavoiteta, kirjataan yhteydenotto myös samaan kenttään.</p> <p>Opiskelijan kanssa suunnitellaan opintoja, niiden suorittamismuotoja tai tukitoimenpiteitä, esim.</p> <ul style="list-style-type: none"> • erityisopetus • opiskeluhuollon palvelut (opiskelijan ja huoltajan suostumus) • ulkoisen verkoston tuki, esim. etsivä nuorisotyö (opiskelijan ja huoltajan suostumus) <p>Oppivelvollinen voi keskeyttää oppivelvollisuuden suorittamisen määräajaksi pitkäaikaisen sairauden, varusmiespalvelun, äitiys- tai vanhempainvapaan tai elämäntilanteeseen liittyvän syyn takia. Oppivelvollinen voi erota oppilaitoksesta vain, jos hänellä on opiskelupaikka toisessa oppilaitoksessa.</p> <p>Tarvittaessa otetaan yhteys etsivään nuorisotyöhön tai lastensuojeluun.</p>

4. vaihe	
kriteerit	Opiskelijalla on poissaoloja 140 tuntia.
toimenpiteet	<p>Ryhmänohjaaja on yhteydessä opiskelijaan ja alaikäisen opiskelijan kohdalla myös huoltajaan ja pyytää selvityksen poissaoloista.</p> <p>Ryhmänohjaaja järjestää ohjaustapaamisen, johon kutsutaan mukaan opinto-ohjaaja ja tarvittaessa muita asiantuntijoita tilanteen jatkoselvittelyä varten (esim. kuraattori, psykologi, erityisopettaja, opiskeluterveydenhoitaja). Ryhmänohjaaja kirjaa keskustelun Wilmaan. Jos opiskelijaa ei tavoiteta, kirjataan yhteydenotto myös samaan kenttään.</p> <p>Jos on ilmeistä, ettei opiskelijan tarkoituksena ole osallistua opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole osoittanut poissaoloilleen hyväksyttävää syytä, rehtori voi päätöksellään katsoa opiskelijan eronneeksi.</p> <p>Oppilaitos huolehtii opiskelijan jatko-ohjauksesta. Tarvittaessa otetaan yhteys etsivään nuorisotyöhön tai lastensuojeluun.</p>

3.5 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäisemisen ja käyttöön puuttuminen

Koulussa / oppilaitoksessa toteutetaan ehkäisevää päihdetyötä. Ehkäisevä päihdetyö koostuu laadukkaasta päihdekasvatuksesta, terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön edistämisestä yhteisöllisessä opiskeluhollossa ja yksilöllisen opiskeluholllon moniammatillisesta yhteistyöstä sekä opinnoissa pysymisen ja pärjäämisen tukemisena. Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käyttöön puuttumisesta määritellään ”lainsäädäntö”. (tähän koulutuksen lainsäädäntö perusopetuslaki, lukiolaki, laki ammatillisesta koulutuksesta).

3.6 Yhteistyö ja käytänteet koulu/oppilaitosympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden tarkastuksissa

Opiskeluympäristön ja -yhteisön terveellisuuden ja turvallisuuden tarkastus tehdään joka kolmas vuosi laajassa yhteistyössä oppilaitoksen, opiskelijoiden, opiskeluterveydenhuollon, terveystarkastajan, henkilöstön työterveyshuollon, työsuojeluhenkilöstön ja muiden tarvittavien tahojen kanssa. Tarkastukseen osallistuvat opiskeluholllon lääkäri (koollekutsuja), rehtori, vararehtori, opiskeluterveydenhuollon edustaja, kiinteistöpäällikkö, työsuojeluvalltuutettu, työterveyshuollon edustaja, huoltajien edustaja ja opiskelijoiden edustaja. Tarkastuksen tavoitteena on mm. tapaturmien ehkäiseminen ja esteettömän oppimisympäristön turvaaminen. Tarkastuksesta kolmen vuoden välein vastaa opiskeluterveydenhuollon lääkäri, joka sopii ajankohdasta oppilaitoksen johdon kanssa ja kutsuu henkilöt tarkastukseen.

Tarkastusajankohdat ilmoitetaan rehtoreille, joiden tehtävänä on huolehtia, että kaikki koululla työskentelevät asianosaiset osallistuvat tarkastukseen riippumatta siitä, ovatko henkilöt rehtorin alaisuudessa.

Tarkastusten tietolähteitä ovat mm. (Hietanen-Peltola 2017):

- Kouluterveyskyselyn tulokset
- Opiskeluhoitopalvelujen näkemykset
- Terveystarkastuksen tarkastus ja näkemykset
- Työterveyshuollon näkemys ja selvitykset
- Laajojen terveystarkastusten yhteenvedot
- Poissaolo-, tapaturma- ja vaaratilannetiedot
- Kohdennetut kyselyt
- Muut tiedonkeruut oppilaille ja huoltajille
- Kirjalliset toimintamallit ja suunnitelmat
- Tilakierros
- Henkilöstön näkemykset
- Kiinteistön omistajan ja kiinteistöhuollon näkemys ja selvitykset
- Työsuojelun näkemys ja selvitykset

Tarkastusryhmä raportoi tarkastuksen tulokset yhteisölliselle hyvinvointiryhmälle. Akuuteissa asioissa käynnistetään toimenpiteet välittömästi asianosaisten tahojen kanssa.

4 Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

4.1 Opiskelijan ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin (kouluterveydenhuolto, kuraattori- ja psykologipalvelut)

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä opiskelijaa koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhooltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa seurataan ja edistetään opiskelijan kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista sekä ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea. Yksilökohtainen opiskeluhoolto tukee myös huoltajia heidän kasvatustyössään.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto on opiskelijalle ja perheelle vapaaehtoista ja perustuu aina opiskelijan sekä tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Opiskelijan osallisuus ja mielipiteet otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Tuen tarpeen selvittäminen ja järjestäminen edellyttää usein yhteistyötä opiskeluhoollon toimijoiden kesken. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä. Yksilökohtaista oppilashuoltoa toteutetaan lain ja opetuksen järjestäjän antamien ohjeiden mukaan.

YKSILÖKOHTAINEN OPPILASHUOLTO

Yksilökohtaisen opiskeluhoollon ohjeet löytyvät Monialainen opiskeluhoolto ja sen johtaminen -opas (THL, opas 36, 2015, s. 91-120). Opas sisältää ohjeita mm. seuraavista:

- konsultaatiot
- monialainen asiantuntijaryhmä ja kirjaaminen
- salassa pidettävien tietojen luovutus
- oppimisen tuki ja yksilökohtainen opiskeluhoolto

Opiskeluhoollon toimijoiden keskinäiset konsultaatiot ovat toimiva työmuoto oppilaitoksen arjessa. Konsultaatioiden tulee tapahtua lain mukaan ja luottamusta rakentaen. Anonyymi konsultaatio on aina sallittua. Lisätietoa konsultaatiosta THL:n opas, s. 106-108

Lisäksi käytettävissä ovat seuraavat verkko-oppaat ja ohjeet:

Yksilökohtainen opiskeluhoolto, Marke Hietanen-Peltola, THL

Opetushallituksen Opiskeluhoolto -sivusto (Opetushallitus)
Turvallisuus ja oppilashuolto (Opetushallitus)
Opiskeluhoolto (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivusto)
Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto (Opetushallitus)

Kuraattori- ja psykologipalvelut

Kuraattorin ja psykologin työn tavoitteena on tukea ja edistää opiskelijoiden hyvinvointia, sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia, opintojen etenemistä sekä ehkäistä niiden keskeyttämistä. Kuraattori ja psykologi toteuttavat yksilökohtaista opiskeluhooltotyötä opiskelijan ja hänen huoltajien/muiden läheisten sekä muiden opiskelijan asiassa mukana olevien ammattilaisten kanssa. Lisäksi kuraattori ja psykologi osallistuvat oppilaitoksen yhteisölliseen työhön oman ammattinsa edustajina sekä toimivat moniammatillisessa yhteistyössä oppilaitoksen sisäisten ja ulkoisten verkostojen kanssa.

Kuraattori tuo sosiaalialan asiantuntijana opiskeluhoollon toimintaan kokonaisvaltaisen näkökulman opiskelijan elämäntilanteesta. Sosiaalisten vaikeuksien tunnistaminen ja selvittäminen sekä tukeminen niiden ratkaisemiseksi on olennainen osa oppilaitoksen sosiaalityötä. Kuraattorityön painotus on ennaltaehkäisevässä ja varhaisessa tuessa sekä opiskelijoiden ongelmien mahdollisimman varhaisessa selvittelyssä. Opiskelija voi hakeutua/ohjautua kuraattorin luo, jos mieltä askarruttaa mm. opintoihin, vuorovaikutussuhteisiin, perheeseen, vapaa-aikaan, tunne-elämään, arjessa selviytymiseen, päihteiden käyttöön, talouteen, asumiseen, kasvuun ja kehitykseen tai opiskelun siirtymävaiheisiin liittyvät asiat.

Kun opettaja ohjaa opiskelijan kuraattorille, opettaja ilmoittaa asiasta opiskelijan huoltajalle. Tässä tilanteessa on kuitenkin muistettava ottaa huomioon opiskelijan itsemääräämisoikeus. Yksilökohtaista opiskeluhoolltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa. Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet on otettava huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Alaikäinen ja muu vajaavaltainen voi, ottaen huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muut henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä asian laatu, painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhoolltoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhoollon tietoja huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi hänen etunsa vastaista. Arvion vajaavaltaisen edun toteutumisesta tekee opiskeluhoollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhoollon ammattihenkilö.

Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhoollon palveluja.
(Oppilas- ja opiskelijahuolltolaki 18 §)

Opiskeluhuollon psykologi tuo psykologista asiantuntijuutta oppilaitoksen käyttöön. Psykologin yksilö- ja asiakastyö sisältää opiskelijan kehitykseen, oppimiseen, tai opiskeluun liittyvien kysymysten selvittelyn ja arvioinnin. Tähän kuuluu opiskelijan psykologinen arviointi toimenpiteineen, tukitoimien ja opetusjärjestelyjen suunnittelu yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön kanssa sekä yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Asiakastyöhön kuuluu opiskelijoiden yksilöllinen tuki ja ohjaus mielen hyvinvointiin, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai oppimiseen liittyvissä pulmissa. Psykologi tarjoaa konsultaatiota koulun muulle henkilöstölle. Mahdollisen psykologin tutkimuksen tarpeen arvioi aina psykologi.

Opiskelija voi hakeutua kuraattorin ja psykologin vastaanotolle oma-aloitteisesti, huoltajan, opettajan, terveydenhoitajan tai muun yhteistyökumppanin ohjaamana. Palvelut ovat vapaaehtoisia, luottamuksellisia ja maksuttomia. Tarvittaessa kuraattori ja psykologi ohjaavat opiskelijoita muiden tarvittavien palveluiden piiriin tai kutsuvat yhteistyökumppaneita mukaan opiskelijan tueksi. Yhteistyökumppaneita ovat esimerkiksi koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, kasvatusta- ja perheneuvonta, perusterveydenhuollon mielenterveysvastaanotot kuten esim. Välkkäri, lastensuojelu, Olkkari, etsivä nuorisotyö, sekä erikoissairaanhoidon lasten-, nuoris- ja aikuispsykiatrian vastaanotot.

Jokaiselle oppilaitokselle on nimetty kuraattori ja psykologi. Lisäksi jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7§:ssä tarkoitettu ammattihenkilö eli sosiaalityöntekijä. Kuraattorit ja psykologit työskentelevät joko yhdellä tai useammalla oppilaitoksella ja tapaavat opiskelijoita yleensä oppilaitoksissa koulupäivän aikana.

Kun opettajalla herää huoli opiskelijan oppimisesta tai hyvinvoinnista, hän ottaa asian ensin puheeksi opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan kanssa. Opiskelijan tilanteen selvittäminen ja arviointi voi alkaa konsultoimalla opiskeluhuollon toimijoita tai kutsumalla koolle yksilökohtaisen monialaisen opiskeluhoitoryhmän. Jos opiskelija (ja/tai huoltaja) toivoo yhteyttä kuraattoriin tai psykologiin, mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä seitsemän koulun työpäivän kuluessa pyynnöstä, kiireellisissä tilanteissa samana tai seuraavana päivänä. Kiireellisyyden arvioi kuraattori tai psykologi. Kuraattoreihin ja psykologeihin saa parhaiten yhteyden Wilman kautta henkilökunta-valikon alta. Yhteyden saa myös sähköpostitse tai puhelimitse. Ennen yhteydenottoa on hyvä jutella asianomaisen kanssa.

Yhteystiedot: ks. koulun verkkosivut tai <https://etelasavonha.fi/palvelut/opiskeluhoolto/>

4.1.1 Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Hyvinvointialueen on järjestettävä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien oppilaitosten oppilaille. Mikkelissä kyseiset palvelut järjestää Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisa terveydenhuoltolain (1326 /2010) ja neuvolatoimintaa, koulu- ja

opiskeluterveydenhuoltoa sekä lasten ja nuorten ehkäisevän suun terveydenhuoltoa koskevan asetuksen (338/2011) mukaisesti.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa toteuttavat terveydenhoitajat ja lääkärit. Palveluja järjestettäessä on toimittava yhteistyössä alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien sekä muun opiskeluhuollon ja opetushenkilöstön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

4.1.1.1 Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on lakisääteinen peruskoululaisille ja heidän perheilleen suunnattu maksuton palvelu, joka on saatavilla koulupäivien aikana koululla tai sen välittömässä läheisyydessä.

Kouluterveydenhuollon tehtäviin sisältyvät:

- opiskelijan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen
- vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen
- opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen, pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden opiskeluhuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen
- kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta
- suun terveydenhuolto
- opiskelijan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset

4.1.1.2 Opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuolto on myös lakisääteinen palvelu ja osa toisen asteen oppilaitosten opiskeluhuoltoa.

Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on ylläpitää ja edistää opiskelijoiden hyvinvointia

- edistämällä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä opiskeluyhteisön hyvinvointia
- edistämällä ja seuraamalla opiskelijoiden terveyttä ja opiskelukykyä
- järjestämällä terveyden- ja sairaanhoitopalveluja opiskelijoille mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen sekä suun terveydenhuolto
- tunnistamalla varhain opiskelijan erityisen tuen tai tutkimuksen tarve, tukemalla opiskelijaa sekä tarvittaessa ohjaamalla jatkotutkimuksiin ja -hoitoon.

Sekä koulu- että opiskeluterveydenhuoltoon saa yhteyden puhelimitse tai wilman välityksellä.

Yhteystiedot: <https://etelasavonha.fi/palvelut/opiskeluhuolto/>

4.2 Yksittäisen oppilaan tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen

Opiskelijan tueksi kootaan tarvittaessa yksilökohtaisen opiskeluhuollon monialainen asiantuntijaryhmä yhteistyössä opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan kanssa. Monialaisuus tarkoittaa sitä, että ryhmässä on mukana eri alojen ammattilaisia. Opettaja, terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori tai muu opiskeluhuollon toimija, joka on havainnut huolen, saa huolen tietoonsa tai jolta opiskelija tai huoltaja on pyytänyt apua, tekee aloitteen kyseisen ryhmän kokoamiseksi. Ryhmään voidaan nimetä jäseniä ainoastaan opiskelijan tai huoltajan suostumuksella. Ryhmän tehtävänä on yhdessä opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan kanssa selvittää tuen tarvetta, etsiä sopivia tukimuotoja sekä järjestää tarvittava tuki. Tuen tarpeen selvittelyn ja tuen järjestämisen jälkeen asiantuntijaryhmän voi olla tarpeellista kokoontua vielä tilanteen seuraamiseksi ja esimerkiksi arvioimaan järjestetyn tuen riittävyttä ja hyötyä.

Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu opiskelijan sekä tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumukseen. Opiskelijan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Työ järjestetään niin, että opiskelija voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Opiskeluhoitotyössä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Opiskelijan tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhuollon yhteistyötahoja tai opiskelijan läheisiä. Ryhmän jäsenillä on oikeus vaihtaa tietoa opiskelijan asian hoitamiseksi tapaamisten välillä sekä lisäksi oikeus pyytää neuvoa opiskelijan asiassa tarpeellisiksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

4.3 Opiskeluhoitokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitokisterille

Opiskeluhuollon monialainen asiantuntijaryhmä laatii tapaamisesta muistion. Muistioiden kokonaisuus muodostaa opiskeluhoitokertomuksen. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhoitokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen opiskelijan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa,

- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu. Oppilashuoltokertomuksesta ja -rekisteristä ja salassapidosta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain 20 - 23 §:ssä. Myös esioppilaiden kohdalla tehdään opiskeluhuoltokertomus, jos kyseessä on lain mukainen monialainen asiantuntijapalaveri. Mikäli esioppilasta ei ole vielä liitetty Wilmaan, tehdään kertomus paperilomakkeelle. Daisyssä ei ole sähköistä opiskeluhuoltokertomuspohjaa.

Opiskeluhuoltokertomusta ei tehdä, jos palaverin kokoonkutsuja on jokin muu kuin koulu, esim. lasten tai nuorten psykiatrian poliklinikka, lastensuojelu tai Ohjaamo Olkkari.

Opiskeluhuoltokertomukset sekä muut opiskeluhuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä opiskelijaa koskevat asiakirjat tallennetaan opiskeluhuoltorekisteriin. Koulutuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Opiskeluhuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä opiskelijaa taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen opiskeluhuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Vastaavasti opiskeluhuoltopalveluiden kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen sosiaalihuoltolain mukaisesti.

Opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä opiskelijan opettajalle, rehtorille ja koulutuksen järjestäjälle opiskelijan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön opiskelijan tai muiden opiskelijoiden turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista opiskelijan sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka

tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan opiskelijan tai huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos opiskelija siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä opiskelijan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää opiskeluhuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia opiskeluhuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle tai lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Koulukohtainen täydennys:

Opiskeluhuoltokertomus kirjataan Wilmaan. Opiskeluhoitokertomuksen kirjaaja ja kokoonpanon koollekutsuja on opiskelijan oma ryhmänohjaaja.

4.4 Tarvittavan opiskeluhoollon järjestäminen kurinpitotoimen tai oppilaan opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä

4.4.1 Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijalla on velvollisuus osallistua opetukseen, jollei hänen poissaololleen ole perusteltua syytä. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijan poissaoloa koskevista menettelyistä. Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja vältettävä toimintaa, joka voi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

4.4.2 Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulutuksen järjestäjän tulee suojata opiskelijaa kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä. Koulutuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelman laatimisesta. Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa

oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitetuista esineistä ja aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella. Mitä 3 momentissa säädetään, ei koske aikuisten koulutukseen tarkoitettuja opetussuunnitelman perusteita eikä opetussuunnitelmia. Aikuisten koulutusta varten ei tarvitse myöskään hyväksyä järjestyssääntöjä eikä muita järjestysmääräyksiä.

4.4.3 Kurinpito

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitorangaistuksia. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa oppilaitoksesta enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä. (30.12.2020/1217) Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta. Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.

4.4.4 Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano

Ennen 41 §:n 1 tai 4 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti taikka epäilty rikos tai siihen liittyvä seikka, kuultava opiskelijaa ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangaistuksen antamista on opiskelijan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 41 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle ja opetuksen epäamisestä tarvittaessa oppilaitoksen sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Edellä 41 §:n 1 ja 4 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä tulee antaa päätös ja 41 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata. Opiskelijan määräaikaista erottamista tai asuntolasta erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, ellei koulutuksen järjestäjä tai hallinto-oikeus toisin päättä. Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun määräaikaisesta erottamisesta tai asuntolasta erottamisesta päätetään.

Oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta ja opiskelusta pidättämisestä sekä kirjallisen varoituksen antamisesta päättää koulutuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin tai koulutuksen järjestäjän niin päättäessä rehtori. Rehtorille voidaan antaa toimivalta päättää korkeintaan kolme kuukautta kestävästä oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta. Edellä 41 §:n 2 momentissa tarkoitettua opiskelijan määräämisestä poistumaan luokkahuoneesta oppitunnin jäljellä olevaksi ajaksi ja opiskelijan määräämisestä poistumaan muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, päättää oppituntia tai muuta opetustilaisuutta pitävä opettaja. Mainitussa lainkohdassa tarkoitettua opiskelijan määräämisestä poistumaan oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta päättää rehtori tai opettaja. Mainitun pykälän 3 momentissa tarkoitettua opetuksen epäämisestä päättää rehtori.

4.4.5 Häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistaminen

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta opiskelija, joka ei noudata 41 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa oppilaitoksen alueelta opiskelija, joka ei poistua saatuaan tiedon 41 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua opetuksen epäämisestä. Jos poistettava opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia opiskelijan poistamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Rehtori ja opettaja voivat 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

4.4.6 Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun

Sinä aikana, jolloin opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä. Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti. Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitorangeistusta. Opiskelija saadaan kuitenkin erottaa määräajaksi tai erottaa opiskelija-asuntolasta, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

4.4.7 Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla ja opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta 40 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine. Jos haltuun otettavaa esinettä

tai ainetta hallussaan pitävä opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Oikeus käyttää voimakeinoja koskee vain opiskelijan omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavia esineitä tai aineita. Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa haltuunotossa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä. Tässä pykälässä säädetyt oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa myös ajan, jolloin opiskelija osallistuu opetussuunnitelman tai koulutuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen koulutukseen tai toimintaan.

4.4.8 Oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat

Opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat oppilaitoksen säilytystilat sekä päällisin puolin hänen vaatteensa, sellaisen 40 §:n 2 momentissa tarkoitettun esineen tai aineen haltuun ottamiseksi, jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta, jos on ilmeistä, että opiskelijan hallussa on tällaisia esineitä tai aineita ja opiskelija pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole. Opiskelijalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy. Tarkastajan tulee olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva. Opiskelijan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitseman oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla. Edellä 3 momentissa säädetystä tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä. Tässä pykälässä säädetyt oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa myös ajan, jolloin opiskelija osallistuu opetussuunnitelman tai koulutuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen koulutukseen tai toimintaan.

4.4.9 Haltuun ottamisen ja tarkastamisen yleiset periaatteet

Edellä 45 ja 46 §:ssä tarkoitetut toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua opiskelijan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Esineiden ja aineiden haltuun ottamisessa ja opiskelijan tarkastamisessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta. Toimenpiteiden käyttö tulee oppilaitoksissa suunnitella ja ohjeistaa. Edellä 45 §:n mukaisten voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle. Opiskelijan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Haltuun ottamisesta ja tarkastamisesta on ilmoitettava alaikäisen opiskelijan huoltajille mahdollisimman pian.

4.4.10 Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen

Edellä 45 §:ssä tarkoitetut opiskelijalta haltuun otetut esineet ja aineet luovutetaan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tai, jos opiskelija on täysi-ikäinen, hänelle itselleen. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos opiskelijalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan. Ennen luovuttamista esine tai aine tulee säilyttää huolellisesti. Esineiden ja aineiden luovutus tulee järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, ammuksiset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee luovuttaa poliisille välittömästi. Opiskelijalle itselleen luovutettavat esineet ja aineet luovutetaan työpäivän päätyttyä. Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen tulee kirjata.

4.4.11 Laki ylioppilastutkinnosta (502/2019) 15 §

Seuraamus järjestyksen rikkomisesta ja vilpillisestä menettelystä Jos kokelas häiritsee koetilaisuutta tai muuten rikkoo järjestystä koetilaisuudessa, eikä rehtorin tai opettajan kehotuksesta huolimatta lopeta menettelyä, hänen koesuorituksensa katsotaan hylätyksi. Jos menettely on toistuvaa tai aiheuttaa merkittävää haittaa muiden kokelaiden koesuorituksille, kokelaan kaikki tutkintokerran koesuoritukset katsotaan hylätyiksi ja hän menettää oikeutensa osallistua myöhempisiin saman tutkintokerran kokeisiin. Jos menettely on erityisen vakavaa ja haitallista, kokelas menettää lisäksi oikeutensa osallistua seuraavan tutkintokerran kokeisiin. Jos kokelas syyllistyy kokeessa vilpilliseen menettelyyn tai vilpin yritykseen taikka avustaa siinä, kaikki hänen koesuorituksensa kyseiseltä tutkintokerralta katsotaan hylätyksi ja hän menettää oikeutensa osallistua myöhempisiin saman tutkintokerran kokeisiin. Jos menettely on toistuvaa tai muuten erityisen vakavaa ja haitallista, kokelas menettää lisäksi oikeutensa osallistua seuraavan tutkintokerran kokeisiin. Ennen 1 ja 2 momentissa tarkoitetun seuraamuksen määräämistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava menettely, kuultava kokelasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Päätöksen seuraamuksen määräämisestä tekee lukion rehtori. Päätöksen siitä, että kokelas menettää oikeutensa osallistua 1 tai 2 momentissa tarkoitetun menettelyn tapahtuessa meneillään olevaa tutkintokertaa seuraavan tutkintokerran kokeisiin, tekee kuitenkin koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin. Koetilaisuutta häiritsevä kokelas voidaan määrätä poistumaan tilaisuudesta. Jos kokelas ei noudata poistumismääräystä, rehtori tai opettaja voi poistaa kokelaan siten kuin lukiolain 43 §:ssä säädetään

4.4.12 Kurinpitokeinot ja niihin liittyvät menettelytavat Mikkelin lukiossa

Teot tai laiminlyönnit, jotka johtavat kurinpitokeinojen käyttöön sekä niistä seuraavat toimenpiteet on koottu taulukkoon (Liite 1). Kurinpitokeinot ovat voimassa oppilaitoksessa ja oppilaitoksen

ulkopuolella järjestettävässä, lukuvuosisuunnitelmaan sisältyvässä toiminnassa. Esimerkiksi koulun järjestämällä matkoilla tapahtuvat teot ja laiminlyönnit voivat johtaa kurinpitokeinojen käyttöön.

Henkilöstön osaamisen varmistaminen Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä toimenpiteistä käsitellään henkilöstön kanssa lukuvuoden alussa suunnittelupäivänä. Suunnitelma on näkyvillä lukion kotisivuilla ja Wilmassa.

Kurinpitokeinoista ja niihin liittyvistä menettelytavoista tiedottaminen Tiedottamisesta vastaa rehtori yhteistyössä ryhmänohjaajien ja opinto-ohjauksen kanssa. Kurinpitokeinoja ja niihin liittyviä menettelytapoja esitellään • opiskelijoille ryhmänohjaustuokiassa lukuvuoden alussa ja Wilman tiedotteissa • huoltajille Wilman tiedotteissa ja tarvittaessa kotiväenilloissa • yhteistyötahoille oppilaitoksen kotisivuilla.

Yhteistyö eri viranomaistahojen ja huoltajien kanssa Lukio tekee yhteistyötä muiden viranomaistahojen, kuten poliisin tai lastensuojelun, kanssa tarvittaessa. Muiden viranomaistahojen kanssa tehdään etenkin ennalta ehkäisevää työtä osana oppilaitoskohtaista yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Alaikäisen opiskelijan huoltajaa informoidaan kurinpidollisista selvittelyistä ja kurinpitotoimista Wilma-viestillä. Mikäli opiskelijan rike johtaa kuulemismenettelyyn, huoltajalle on aina annettava mahdollisuus osallistua mahdollisiin kuulemistilaisuuksiin. Kutsu kuulemistilaisuuteen lähtee sekä opiskelijalle että huoltajalle hyvissä ajoin ennen asian käsittelyä.

Suunnitelman seuranta sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointi Suunnitelman toteutumista seurataan osana opetussuunnitelmatyötä. Suunnitelman seuraamista, toteutumisen ja vaikuttamisen arvioinnista sekä päivittämisestä vastaa rehtori.

4.5 Opiskelijan koulupäivän aikaisen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet

4.5.1 Erityisruokavalion ilmoittamisen käytänteet

Pyydettyjä ohjeet ruokahuollon tuottajalta, jos ei ole ajan tasalla olevia ohjeita.

4.5.2 Lääkityksen ilmoittamisen käytänteet

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto tuottanut jokaiselle koulutusmuodolle omat ohjeet.

Saatavilla Minna Keräselältä, jos ei ole ajan tasalla olevia.

4.5.3 Lääkehoitosuunnitelma

Tehtävä koulutusmuodoittain. Tarkennettava yksikkökohtaisesti ja lapsi-/nuorikohtaisesti?

Lisätietoa asiasta: [Turvallinen lääkehoito. Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen.](#) Emilia Laukkanen ja Päivi Ruokoniemi (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:6. **Huom. osa tekstimuodoista vanhentunut eli ei vastaa uusia opiskeluhuoltosuunnitelman määräyksiä:**

”Koululaisen lääkehoidosta vastaavat huoltajat ja lapsi itse oman kehitystasonsa mukaisesti. Koulussa toteutettavaan lääkehoitoon liittyvät toimintamallit kuvataan opiskeluhuoltosuunnitelmassa. Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Koulutuksen järjestäjä (kunta, opetustoimen johto) vastaa siitä, että opetussuunnitelman mukaiseen opiskeluhuoltosuunnitelmaan sisällytetään lääkehoitosuunnitelma ja että se toteutuu. Yksittäisen työyksikön eli koulun johdolla on vastuu sen toteutumisesta huolehtimisessa. Lääkehoitoa suunnitellaan ja toteutetaan edellä kuvatusti myös toisen asteen oppilaitoksissa, vaikka opiskelijoista suurin osa kykenee jo itse huolehtimaan koulupäivän aikaisesta lääkityksestään.

Kun koululaisella ilmenee lääkehoitoa vaativa sairaus tai kun kouluun on tulossa säännöllistä lääkehoitoa tarvitseva lapsi, joka ei itse pysty huolehtimaan lääkityksestään, huoltajien ja terveys- ja opetustoimen on yhdessä huolehdittava siitä, että lääkehoidon toteuttamisesta koulupäivän aikana sovitaan. Sovittaviin asioihin kuuluvat esimerkiksi lääkityksen toteuttaja sekä tämän varahenkilö ja heidän tarvitsemansa perehdytys, lääkityksen toteutus (kuten annosmäärät ja -ajat), erityistilanteisiin varautuminen, ensiapukäytännöt sekä työnjako ja vastuut koulun toimijoiden, vanhempien ja lapsen kesken. Koulutuksesta vastaavat tahot kunnassa varmistavat, että lapsen tarvitsema lääkehoito koulussa toteutuu ja lääkehoitoon osallistuvia henkilöitä on saatavilla koko toiminta-ajan. Yksittäisen lapsen lääkehoitoon liittyvistä asioista tehdään kirjallinen suunnitelma. Työntekijä, jonka tutkintoon ei ole kuulunut lääkehoidon opintoja, voi toteuttaa lääkärin oppilaalle määräämää, luonnollista tietä annettavaa tai ihon alle pistettävää lääkehoitoa. Tällöin lääkehoidon toteuttaminen perustuu työntekijän suostumukseen, perehdytykseen, lisäkoulutukseen ja osaamisen varmistamiseen, sekä työnantajan myöntämään lapsi- ja lääkekohtaiseen lupaan. Silloin kun lääkitseminen on työnantajan hyväksymää toimintaa, siihen liittyvä vastuu ja mahdolliset vahingonkorvauskysymykset ratkaistaan samoin periaattein kuin koulutyössä yleensäkin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut oppaan diabetesta sairastavan lapsen hoidosta koulupäivän aikana. Oppaassa kuvattua toimintatapaa ja suunnittelulomaketta voidaan soveltaa myös muiden pitkäaikaissairautta sairastavien lasten kohdalla: Toimintamalli diabetesta sairastavan lapsen koulupäivän aikaisesta hoidosta.

4.6 Ilmoitusvelvollisuudet

4.6.1 Tapaturmailmoitus

Toimintaohjeet tapaturman sattuessa ja ohjeet tapaturmailmoituksen tekemiseen löytyvät Helmi-intrasta. Esihenkilöiden on välitettävä ohjeet myös opiskeluhuoltopalveluiden henkilöstölle, joilla ei ole intraan pääsyä.

Toimintaohje tapaturman sattuessa:

1. Koulun henkilökunta tai terveydenhoitaja ohjaa vahingoittuneen välittömästi jatkohoitoon arvioituaan tapauksen ja ohjeistaa huoltajaa tai saattajaa jatkotoimenpiteistä.
2. Oppilaan/opiskelijan/huoltaja/saattajan tulee ilmoittaa hoitolaitoksessa, että kyseessä on koulutapaturma ja vakuutusyhteistyökumppanimme on IF Vakuutus.
3. Tapaturmailmoituksen ensisijainen täyttävä on tapauksen havainnut/nähty aikuinen. Näkijä tai koulusihteeri tekee tapaturmailmoituksen vakuutusyhtiöön välittömästi tapaturman satuttua. Tapaturmailmoitus täytetään, vaikka vamma ei olisi vaatinutkaan hoitoon hakeutumista.
4. Vahinkonumeron saa Mikkelin kaupungin vakuutusasioita hoitavalta toimistosihiteeriltä, p. 044 794 2405 – vahinkonumero on saatavissa vasta kun tapaturmailmoitus on tehty ja kirjautunut vakuutusyhtiöön.

Yhteyshenkilöt: Ensisijaisesti koulutapaturmissa oman koulun koulusihteeri/opettaja/rehtori
Lisätietoja: toimistosihiteeri Annamari Terästi, 044 794 2405 tai annamari.terasti@mikkeli.fi

4.6.2 Uhka- ja vaaratilanneilmoitus

Läheltä piti -tapauksella tarkoitetaan sellaista tilannetta, jossa tilanteeseen liittyvät tekijät ovat aiheuttaneet vaaran, mutta henkilö- ja materiaalivahingoilta on kuitenkin säästyttävä. Aina kun sattuu läheltä piti -tilanne, on tapauksesta syytä kertoa työntajalle, esimiehelle ja kirjata tiedot tapahtumasta. Läheltä piti -tilanteiden jälkeen on oleellista, että esimies ja työntekijä ja mahdollisesti myös työyhteisö miettii ja oppii, mikä johti tilanteen syntyyn ja miten välttää se tulevaisuudessa.

Työpaikalla tulee olla järjestelmä, johon sattuneet läheltä piti -tapaukset voi kirjata ylös. Ilmoituksen tarkoituksena on työturvallisuuden kehittäminen ja parantaminen. Mikkelin kaupungilla on käytössä Falcon-järjestelmä.

Ohjeet ja linkki Falcon-ilmoituksen tekemiseen löytyvät Helmi-intrasta.

Nuorisolaki 21.12.2016/1285, 10 §

Etsivä nuorisotyö

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Etsivä nuorisotyö aloitetaan ensisijaisesti perustuen nuoren itsensä antamiin tietoihin ja hänen omaan arvioonsa tuen tarpeesta. Etsivä nuorisotyö voidaan aloittaa myös muiden viranomaisten luovuttamien tietojen perusteella.

- Ohjaamo Olkkarissa nuorisolain mukaista ohjaustyötä tekevät etsivät nuorisotyöntekijät. Kaikkia 15–29-vuotiaita nuoria voidaan tukea henkilökohtaisesti eri elämäntilanteissa.
- Tietojen luovuttamismahdollisuudesta ilmoitetaan sopivin tavoin etukäteen nuorelle ja kun kyseessä on alaikäinen, myös huoltajalle.
- Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot ilmoitetaan soittamalla Ohjaamo Olkkariin puh: 044 794 3266, ma-pe klo 9-16 tai postitse suoraan Ohjaamo Olkkari/ etsivä nuorisotyö, Maaherrankatu 9-11, 50100 Mikkeli. Sähköisesti ilmoitukset ja yhteydenottopyynnot voi tehdä <https://yhteysetsivaan.fi/>

Nuorten kanssa työskentelevien on hyvä tuntee etsivän nuorisotyön palvelut ja ohjata niihin tarvittaessa. Nuoren luvalla voi olla yhteydessä etsivään nuorisotyöhön, jos nuori sitä itse toivoo.

Enää ei kuitenkaan tehdä nuorisolain mukaista ilmoitusta peruskoulun päättäneistä ilman opiskelupaikkaa jääneistä nuorista etsivälle nuorisotyölle, koska nuoret ovat edelleen oppivelvollisia tuossa vaiheessa ja heitä koskevat muut säädökset. Alla vuonna 2020 uusittu Nuorisolain 11 § ilmoitusten osalta.

Nuorisolaki 21.12.2016/1285, 11 §

Tietojen luovuttaminen etsivälle nuorisotyölle

Tietojen luovuttamisen edellytyksenä etsivää nuorisotyötä varten on nuoren suostumus, jollei tässä laissa tai muualla toisin säädetä.

Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot on sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, luovutettava nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti:

1. koulutuksen järjestäjän on luovutettava tiedot muusta kuin oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa;
2. puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen on luovutettava tiedot nuoresta, joka vapautetaan varusmies- tai siviilipalveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia tai joka keskeyttää palveluksen.

(30.12.2020/1232)

Koulutuksen järjestäjä, puolustusvoimat ja siviilipalveluskeskus voivat jättää tiedot 2 momentissa tarkoitettuista nuoresta luovuttamatta, jos ne arvioivat käytettävissään olevien tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna, ettei nuori ole 10 §:ssä tarkoitettujen palvelujen ja muun tuen tarpeessa. (30.12.2020/1232)

Sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot voidaan luovuttaa nuoren kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten seuraavasti:

- 1) opetuksen järjestäjä voi luovuttaa tiedot perusopetuksen päättäneestä nuoresta, joka ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeisiin opintoihin;
- 2) koulutuksen järjestäjä voi luovuttaa tiedot oppivelvollisesta nuoresta, joka keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa, lukiokoulutuksessa tai tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa;
- 3) myös muu kuin edellä tässä pykälässä tarkoitettu viranomainen sekä Kansaneläkelaitos voivat luovuttaa tiedot nuoresta, jos viranomainen tai Kansaneläkelaitos arvioi tehtävässään saamiensa tietojen perusteella ja nuoren tilanne ja tuen tarve kokonaisuudessaan huomioon otettuna nuoren tarvitsevan viipymättä tukea päästäkseen palvelujen ja muun tuen piiriin.

(30.12.2020/1232)

Jos nuorten kanssa toimivat rekisteröidyt yhdistykset, säätiöt tai muut nuorten harrastustoimintaa tarjoavat yhteisöt arvioivat nuoren olevan etsivän nuorisotyön tarpeessa, voivat ne nuoren tai alaikäisen nuoren huoltajan nimenomaisella suostumuksella ilmoittaa nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot etsivälle nuorisotyölle.

Tässä pykälässä tarkoitettujen tietojen luovuttajan on sopivin tavoin etukäteen ilmoitettava nuorelle ja alaikäisen nuoren huoltajalle, että nuorta koskevia tietoja voidaan 2 ja 4 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa luovuttaa etsivää nuorisotyötä varten.

Lastensuojeluilmoituksen ja ennakkollisen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä säädetään lastensuojelulain (417/2007) 25 ja 25 c §:ssä. Yhteydenotosta sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 35 §:ssä. Jos näissä säännöksissä tarkoitettu ilmoitusvelvollinen on ottanut yhteyttä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, ei samojen tietojen perusteella tarvitse tehdä ilmoitusta etsivälle nuorisotyölle.

4.6.3 Sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot

Jos henkilö tarvitsee sosiaalihuoltoa, hänet on ohjattava hakemaan palveluja tai otettava yhteys sosiaalihuoltoon (sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Yhteydenottoon tarvitaan suostumus. Ellei suostumusta ei saada, yhteys sosiaalihuoltoon on kuitenkin otettava, jos henkilö ei kykene vastaamaan omasta terveydestään tai turvallisuudestaan tai kyseessä on lapsen etu.

Ohjaus- ja yhteydenottovelvollisuus koskee seuraavia (35 §):

...jos...terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikuraattori taikka sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin.

Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita ovat mm. kotipalvelu, perhetyö, tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta, vertaisryhmätoiminta sekä lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta (oikeuden päätöksellä tai lastenvalvojan sopimuksella).

4.6.4 Huoli-ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta

Huoli-ilmoitus on henkilön itsensä tekemä tai hänen suostumuksellaan tehty ilmoitus henkilön sosiaalihuollon tarpeesta.

Yhteydenoton voi tehdä kuka tahansa, joka havaitsee tai saa tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi henkilön palvelujen tarve olisi syytä selvittää. Varhaisella avuntarpeen tunnistamisella pyritään tukemaan kaikenikäisten hyvinvointia ja auttamaan arjessa selviytymistä.

<https://etelasavonha.fi/asiakkaan-opas/huoli/>

4.6.5 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus salassapitosäynnösten estämättä koskee laajasti eri tahoja, jotka ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. Velvollisuus ilmoituksen tekemiseen on mm. sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetustoimen, palveluksessa tai luottamustoimessa olevilla. Ilmoituksen tekemiseen on velvoitettu se henkilö, joka on saanut tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta, eikä ilmoituksen tekemistä saa viivästyttää delegeimalla sitä esimerkiksi toiselle työntekijälle.

Ilmoitusvelvollisuus koskee sitä tietoa, jonka työntekijä on saanut omassa työssään. Kynnys tehdä lastensuojeluilmoitus ei saa olla liian korkea. Jos työntekijällä on vaikeuksia arvioida, onko lapsesta herännyt huoli riittävän vakava lastensuojeluilmoituksen tekemiseksi, asiasta voi yleisellä tasolla kysyä lapsen asuinkunnan sosiaaliviranomaisilta. Lapsen henkilöllisyyttä ei tällöin paljasteta.

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, kun ilmoitusvelvollinen havaitsee tai saa tietää asioita, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on aiheellista ja tarpeellista selvittää, eli

1. perustuu ilmoituksen tekijän omaan arvioon tilanteesta
2. huolen herätessä asiasta keskustellaan ensisijaisesti suoraan vanhempien kanssa

3. ilmoituksen perusteeksi riittää perusteltu huoli, joka tulee kirjata selkeästi myös ilmoitukseen, ei tarvitse eikä tule ottaa kantaa muuhun, esimerkiksi tukitoimiin
4. tehtävä viipymättä, vanhemmat eivät voi kieltää ilmoituksen tekoa.
5. Ilmoitus tehdään lapsen nimellä.

Ilmoitusperusteita ovat mm.:

1. lapsen hoidon tai huollon tarve: perushuolenpito, vanhemmuus, lapsen tarpeiden laiminlyönti tai heitteillejätö
2. lapsen kehitystä vaarantavat olosuhteet: mm. lähisuhdeväkivalta, vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus, vanhemman oman hoidon laiminlyönti
3. lapsen oma käyttäytyminen: päihde- tai mielenterveysongelmat, rikollisuus, itsetuhoisuus
4. Huom! Ilmoitusvelvollisten on tehtävä ilmoitus suoraan poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lasta on pahoinpidelty tai häneen on kohdistunut seksuaalirikos, samalla tehtävä myös lastensuojeluilmoitus!

Lastensuojeluilmoituksen sisältö

1. Ilmoitukseen on kirjattava näkyviin kaikki se tieto, joka halutaan kertoa, ei ”rivien välistä lukemista” tai taralappua päällä, jonka sisällöstä kielletään kertomasta perheelle
2. Ilmoitukseen toivotaan liitettävän se tieto, mitä lapsen tukemiseksi koulussa on jo tehty, esim. huoli-lomake liitteeksi
3. Lapsen/huoltajan luvalla ilmoitukseen voidaan liittää esim. kopiot opiskeluhuoltokertomuksista
4. Mikäli lastensuojelu päättyy tekemään lastensuojelutarpeen selvityksen, lastensuojeluviranomaisella on oikeus pyytää ko. selvitystä varten tarvitsemansa tiedot lastensuojelulain nojalla salassapitosääntöjen estämättä, mm. tiedot opiskeluhuoltokertomuksesta
5. Hyviin toimintakäytäntöihin kuuluu, että ilmoituksen tekijä kertoo perheelle ilmoituksen tekemisestä itse etukäteen, jos suinkin mahdollista (poikkeuksena pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyt, joissa on konsultoitava poliisia tai poliisin sosiaalityöntekijää siitä, kuka ja miten asiasta perheelle kertoo)

Lastensuojeluilmoitus on tehtävä viipymättä, jos asianosaiset eivät suostu yhteydenottoon ja lastensuojelulain 25 §:n kriteerit täyttyvät.

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti, mieluiten kirjallisesti. Tietojen arkaluontoisuuden vuoksi ilmoitusta ei pidä tehdä sähköpostitse. Ilmoitus suositellaan tehtävän sähköisellä lomakkeella:

<https://etelasavonha.fi/palvelut/paivystys/lastensuojeluilmoitus/>

Konsultaatiot ja kiireelliset, päivystykselliset asiat yhteys

- arkisin klo 8-14 Lastensuojelun virka-ajan päivystykseen puh. 040 359 8520

· muuna aikana Sosiaali- ja kriisipäivystykseen puh. 044 794 2394

Lisätietoa:

<https://etelasavonha.fi/palvelut/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/>

THL:n Lastensuojelun käsikirja

4.7 Lupa-asiat erityistilanteissa

4.7.1 Yhteis- ja yksinhuoltajuus

Kun vanhemmat ovat yhdessä lapsen huoltajia, he vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat päätökset. Näin ollen vaaditaan pääsääntöisesti kummankin huoltajan suostumus, kun ratkaistaan lapsen henkilökohtaisia, tärkeiksi katsottavia asioita. Tällaisia ovat mm. ratkaisut lapsen nimestä, lapsen omaisuuden käytöstä, koulutuksesta, asuinpaikasta, uskonnosta, terveydenhuollosta ja passista. Yhteishuollossa kummallakin huoltajalla on oikeus saada tietoja lapsestaan viranomaiselta, mm. koulusta. Molempia vanhempia tulisi informoida esiopetuksessa/koulussa/opinnoissa tapahtuvista muutoksista.

Kun vanhemmat ovat sopineet yksinhuoltajuudesta, toisella ei ole tiedonsaantioikeutta, vaan hän on toiselta vanhemmalta saatavan tiedon varassa. Jos esiopetuksella/koululla/oppilaitoksella ei ole tarkkaa tietoa lapsen huoltajuuskysymyksissä ja tilanteen riittäisyys edellyttää asian varmistamista, voidaan lapsen huoltajuus tarkistaa väestörekisteristä. Huoltajuuteen liittyvissä ongelmatilanteissa voidaan konsultoida lastenvalvojaa.

Esiopetuksen/koulujen/oppilaitosten tulee selvittää huoltajuuskysymykset, jotta yllättävissä ja riitaisissa tilanteissa asia voidaan varmistaa koulussa olevista tiedoista. Mahdollisesta yksinhuoltajuudesta tulee huoltajan esittää dokumentti. Toinen huoltaja voi tarvittaessa valtakirjalla valtuuttaa toisen huoltajan hoitamaan yhteistyötä koulun kanssa. Myös oikeus on voinut antaa asiasta erillismääräyksiä, vaikka vanhemmilla olisikin yhteishuoltajuus.

4.7.2 Lapsi on avohuollon tukitoimena sijoitettu

Kun lapsi on lastensuojelun avohuollon tukitoimena, vanhempien sekä yli 12-vuotiaan omalla suostumuksella, sijoitettu oman kodin ulkopuolelle, vanhemmat säilyvät lapsensa huoltajina ja päättävät lasta koskevista asioista. Avohuollon sijoituksen seurauksena lapsen fyysinen olinpaikka muuttuu, mutta työskentelyn lähtökohta on, että lapsen tutut ja turvalliset arjen rutiinit, kuten koulu, säilyvät ennallaan. Yhteydenpito koululta sijoituksen aikana tapahtuu suoraan sijoituspaikkaan, josta huolehditaan tiedottamisesta ja käytännön järjestelyistä. Yhteistyössä korostuu koulun, sijoituspaikan ja vanhempien välinen yhteistyö. Esimerkiksi perusopetuksen HOJKS -palaverihin koulu kutsuu vanhemmat. Asiakassuunnitelmanneuvotteluun ja muihin neuvotteluihin sijaishuoltopaikka tai lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kutsuu koulun edustuksen mukaan tarvittaessa joko puhelimitse tai kirjeitse.

4.7.3 Lapsi on huostaan otettu ja sijoitettu

Kun lapsi on huostaan otettu ja sijoitettu, sosiaali- ja terveystoimen tuotantolautakunta eli käytännössä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää viime kädessä lasta koskevista asioista lukuun ottamatta lapsen nimeä, uskontokuntaa ja kansallisuutta koskevia asioita, joista päättävät biologiset vanhemmat. Arjen asioista vastaa lapsen sijaisperhe ja he ovat läheisin ja ensisijainen toimijataho koulun suuntaan. Lapsen biologiset vanhemmat voidaan ottaa työskentelyyn mukaan mahdollisuuksiensa mukaan. Sijaisvanhemmat allekirjoittavat lasta koskevat paperit.

Kiireellinen sijoitus on akuutissa tilanteessa tehtävä turvaamistoimenpide, joka on voimassa enintään 30 vuorokautta, (voi jatkua enintään toiset 30 vuorokautta) tai jatkuu, jos ensimmäisten 30 vuorokauden aikana tehdään varsinainen huostaanottohakemus hallinto-oikeuteen. Kiireellinen sijoitus tehdään, kun lapsi on välittömässä vaarassa tai muuten kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Kiireellinen sijoitus pannaan täytäntöön heti, vaikka vanhemmat tai lapsi vastustaisi sitä. Kiireellisen sijoituksen oikeusvaikutukset

4.7.4 Muuta huomioitavaa (esiopetus ja perusopetus)

Perusopetuslakiin perustuvaa esiopetuksen kasvun ja oppimisen ja perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja oppilas- ja opiskelija-huoltolakiin perustuvaa opiskeluhuollon tukea koskevat hieman erilaiset lupamääräykset.

5 Yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä koulussa/oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

5.1 Opiskelijoiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhuoltopalvelujen osallisuus koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatimiseen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseen

Opiskeluhuolto on kaikkien oppilaitosyhteisössä työskentelevien ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä (oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013 4 §). Opiskelijoiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhuoltopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhuollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhuollossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti koulutuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opiskeluhuoltopalveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki 1326/2010 15§). Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöön kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla (Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.). Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrääjässä (oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013 15 § ja 17 §). Opiskeluhuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Ensisijainen vastuu opiskeluyhteisön hyvinvoinnista on oppilaitoksen henkilökunnalla. Jokainen koulun ja oppilaitoksen työntekijä toimii työssään opiskelijahuollon tavoitteiden mukaisesti. Henkilöstö vastaa niin yhteisöllisestä ja ennaltaehkäisevästä opiskeluhuollosta kuin huolen puheeksi ottamisesta yksilöllisessä opiskeluhuollossa.

Koulukohtainen täydennys

Opiskeluhuollon tavoitteet määritetään yhteisöllisen hyvinvointiryhmän lukuvuoden 1. kokouksessa. Asetettuja tavoitteita arvioidaan moniammatillisesti kevään viimeisessä kokouksessa.

5.2 Koulun opetus- ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä

Koulutuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Henkilöstölle järjestetään säännöllistä täydennyskoulutusta yhteisöllisen opiskeluhuollon sisällöistä ja painopisteistä (esim. Lapset puheeksi -menetelmä, vertaissovittelu, inklusiivinen toimintakulttuuri).

Koulukohtainen täydennys:

Opetushenkilökunnalle järjestetään opettajakokouksen yhteydessä keskustelutilaisuus, jossa esitellään opiskeluhuollon henkilökunta ja käydään läpi yksilöllisen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon pääkohdat.

5.3 Opiskeluhuollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä (jokainen koulutusmuoto muotoilee otsikon omakseen)

Kirjoitettava koulutusmuotokohtaisesti

5.4 Yhteistyö muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi

Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä opiskelijoiden, huoltajien, sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa (mm. nuorisotoimi, seurakunnat, yhdistykset, seurakunnat).

Tämän luvun sisällön ja järjestyksen voi osin muokata koulutusmuotokohtaisesti.

Tekstit tarkistutetaan toukokuun aikana ko. tahoilla. Päivitetyt tekstit saa Ailalta viimeistään toukokuun lopussa.

5.4.1 Ohjaamo Olkkari

Ohjaamo Olkkarin ajanvarauksettomassa ohjaus- ja neuvontapisteessä nuorille (13-29v.) on tarjolla tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tukea. Olkkarista löytyvät mm. etsivä nuorisotyö, sosiaalipalveluiden ohjaajia sekä sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja, seksuaalineuvoja, TE-toimiston nuorten palveluneuvoja, opinto-ohjaaja sekä muita ohjauspalveluja. Olkkarissa järjestetään myös erilaisia ryhmiä. Ilta-aikaan samoissa tiloissa toimii kaupungin nuoriso-ohjaajien ylläpitämä Nuorisotila Starlight.

5.4.2 Lapsiperheiden avoin kohtaamispaikka Koppa

Avoimeen kohtaamispaikkaan ovat tervetulleita kaikki lapset, heidän perheensä ja läheisensä. Kohtaamispaikassa perheet voivat viettää aikaa yhdessä, lapset voivat leikkiä ja vanhemmat tavata

muita vanhempia, jakaa kokemuksia ja saada vertaistukea. Toiminta on kaikille avointa ja maksutonta. Toiminnan ja tuen lisäksi tavattavissa on eri palveluiden työntekijöitä.

5.4.3 Nuorisotyö ja nuorisotalot

Nuorisopalveluiden hankkeen kautta työskentelee lv. 2022-23 kerran viikossa kaksi koulunuorisotyöntekijää. Mikkelissä toimii Starlightin ohella myös muita nuorisotiloja esim. Kattilansillassa, Ristiinassa, Haukivuoressa sekä Rantakylässä.

5.4.4 Kulttuuripalvelut

KulttuuriKamelissa lapsia rohkaistaan luovuuteen ja taiteelliseen ilmaisuun muun muassa musiikin, kuvan, tanssin, draaman, kädentaitojen ja kirjallisuuden avulla. KulttuuriKamelin kohderyhmä on Mikkelin varhaiskasvatuksen piirissä olevat lapset alle vuoden ikäisistä esikoululaisiin. KulttuuriKamelin jälkeen lapset jatkavat peruskoululaisille suunnatulle Kulttuuripolulle.

Kulttuuripolun kautta jokainen mikkeliäinen peruskoululainen käy joka vuosi jossakin kulttuurilaitoksessa, saa koululle vierailijoita eri taiteenaloilta tai pääsee muuten osallistumaan taide- ja kulttuuritoimintaan. Kulttuuripolkuun liittyvien vierailujen ja tapahtumien sisällöt yhdistyvät koulujen opetussuunnitelmien sisältöihin.

5.4.5 Lapsiperheiden sosiaalityö

Suurin osa lastensuojelusta toteutetaan avohuollon tukitoimina, joita ovat mm. ohjaus, neuvonta ja keskustelut, taloudellinen tuki, perhetyö, harrastustoiminnan tukeminen, tukiperhetoiminta, vertaisryhmätoiminta, perhekuntoutus jne.

5.4.6 Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut

Välkkäri-työryhmän palvelu on tarkoitettu Etelä-Savon hyvinvointialueen (Eloisa) 13-17v nuorille, kun herää huoli nuoren mielenterveyspulmista tai päihteiden käytöstä. Kuka tahansa voi ottaa yhteyttä nuorten Välkkäri-toimintaa.

Nuorisopsykiatrian vastaanotto (sis. akuuttitoiminta ja ajanvaraustoiminta) tarjoaa nuorisopsykiatrian avopalveluja hyvinvointialueella nuorille ja heidän perheilleen erilaisissa nuoruusiän psyykkisissä ongelmassa ja toimii yhteistyössä muiden nuorten kanssa työskentelevien kanssa.

Nuorisopsykiatrisella vastaanotolla työskentelee Nuorten akuuttityöryhmä, joka vastaa nuorten akuutin hoidon tarpeen arviointiin ja selvittelyyn. Työryhmän työskentely on jalkautuvaa ja

konsultatiivista. Työryhmä jalkautuu tarpeen mukaan nuorten arkeen esim. koteihin ja kouluihin. Nuorten akuuttityöryhmän toiminta on matalan kynnyksen palvelua, joten lähetettä ei tarvita. Työryhmän osalta hoitovastuu säilyy lähettävällä taholla.

Nuorisopsykiatriselle ajanvarausvastaanotolle tullaan hoitoon ja tutkimuksiin lääkärin läheteellä suoraan esim. koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta tai akuuttityöryhmästä. Toimintamuotoja ovat mm. psykiatriset, psykologiset ja sosiaaliset tutkimukset, yksilö-, perhe- ja verkostotyö, konsultaatio, työnohjaus ja koulutus nuorisopsykiatrisissa kysymyksissä.

Nuorisopsykiatrian vastaanoton työskentely on luottamuksellista ja käynnit ovat asiakkaille maksuttomia.

5.4.7 Monitoimijapäivystyksen akuuttityöryhmä

Keskussairaalan monitoimijapäivystyksen yhteydessä työskentelee mielenterveys- ja päihdevastaanoton akuuttityöryhmä. Monitoimijapäivystyksen akuuttityöryhmä vastaa Essoten alueen päivystyksellisistä mielenterveys- ja päihdetyön hoidon tarpeen arvioinneista ja hoitoon ohjaamisesta yhteistyössä monitoimijapäivystyksen muun henkilökunnan kanssa. Tarvittaessa monitoimijapäivystyksen tiimi ohjaa asiakkaan hänelle tarkoituksenmukaiseen jatkohoitopisteeseen.

Monitoimijapäivystyksen akuuttityöryhmän hoitoon ohjaututaan tulemalla paikalle monitoimijapäivystykseen tai soittamalla päivystävän sairaanhoitajan puhelimeen tai ensineuvon kautta päivystykseen.

5.4.8 Lapsiperheiden asiakasohjaus Perheneuvo

Perheneuvo on osa lapsiperheiden sosiaalipalveluja ja se tarjoaa ohjausta ja neuvontaa lapsiperheille suunnatuista palveluista. Lapsiperheiden asiakasohjaukseen eli perheneuvoon huoltaja voi olla yhteydessä, kun jokin asia lapsen, nuoren tai perheen tilanteesta huolestuttaa, ei ole tietoa mihin ottaa yhteyttä ja toivotaan tukea perheelle. Perheneuvo neuvoo ja ohjaa sekä järjestää tarvittaessa tarpeen mukaisia palveluita. Perheneuvo on kaikkien lapsiperheiden tukena erilaisissa elämäntilanteissa.

5.4.9 Perheasiain neuvottelukeskus

Mikkelin perheasiain neuvottelukeskus antaa keskusteluapua parisuhteen, perheen tai muun henkilökohtaisen elämän kysymyksissä.

5.4.10 Mikkelin kriisikeskus

Mikkelin kriisikeskus tarjoaa apua äkillisissä sekä arkielämän kriisitilanteissa. Sinne voi hakeutua ilman lähetettä ajanvarauksella. Keskusteluapua on tarjolla menetyksiä kohdanneille, pitkittyneestä

surusta kärsiville ja onnettomuuden tai rikoksen uhreille. Myös ihmissuhdeongelmiin ja muihin vaikeisiin elämäntilanteisiin kriisikeskukselta saa apua ja tukea. Lähtökohtana on asiakkaan kokema elämäntilannekriisi. Keskuksessa voi asioida myös nimettömänä. Palvelut ovat maksuttomia. Kriisivastaanotolla voi asioida yksin, puolison tai perheen kanssa. Työntekijät tekevät myös tarvittaessa kotikäyntejä.

Toimintaan kuuluu myös koulutus, konsultaatio ja yhteistyö muiden sosiaali- ja terveystoimijoiden kanssa.

5.4.11 Rikosuhripäivystys

Rikosuhripäivystys tarjoaa maksutonta tukea ja neuvontaa rikoksen uhreille, uhrien läheisille sekä rikoksessa todistaville. Myös ammattilaiset voivat konsultoida asiakkaan asiassa. Tuki ja neuvonta keskittyvät rikosprosesseihin. Ohjaamme tarvittaessa tukipalveluissa eteenpäin. Etelä-Savossa palvelupisteemme sijaitsevat Mikkelissä ja Savonlinnassa. Maksuttomasti ja anonymisti palvelua saa myös valtakunnallisessa puhelinpalvelussa 116 006 tai chatissa riku.fi.

5.4.12 Viola – väkivallasta vapaaksi ry.

VIOLA ry tarjoaa apua ja palveluja kaikille väkivallan osapuolille. Palvelut ja työmuodot ovat asiakkaille maksuttomia. Viola ry järjestää myös koulutusta, konsultaatiota ja työnohjausta.

5.4.13 Rikos- ja riita-asioiden sovittelu

Sovittelu perustuu rikos- ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettuun lakiin. Sovittelussa osapuolet kohtaavat toisensa ja käsittelevät rikoksen tai riidan aiheuttamia haittoja. Kohtaamisen mahdollistavat koulutetut vapaaehtoiset sovittelijat, jotka toimivat sovittelutoimistossa. Yleisimmin soviteltavia rikosasioita ovat väkivalta- ja omaisuusrikokset, kun taas riita-asioista yleisimpiä ovat koulukiusaaminen ja naapuruusriidat. Sovittelutoiminta on osapuolille maksutonta.

5.4.14 Poliisin ennalta ehkäisevän toiminnan ryhmä ja Ankkuri-toiminta

Poliisin ennalta ehkäisevän toiminnan ryhmä (sisältää ankkuripoliisin toiminnan) tekee ennalta ehkäisevää työtä nuorten (alle 18v.) rikoksentekijöiden sekä heidän perheidensä kanssa. Toiminta-ajatuksena on mukana olevien eri toimijoiden tiivis yhteistyö ja tarvittaessa työparityöskentely. Toiminnan tarkoituksena on saavuttaa moniammatillisen yhteistyön kautta ja sen avulla laajaa yhteisvaikutusta nuorten rikosten käsittelyssä.

Oppilaitoskohtainen täydennys

5.5 Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen välisen tiedottamisen periaatteet.

Yhteisöllisessä opiskeluhooltoryhmässä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu yhteisön ja opiskelijaryhmien hyvinvointia. Opiskeluhooltosuunnitelmat ovat esillä Mikkelin kaupungin verkkosivuilla.

Koulukohtainen täydennys:

Näiden ylläolevien yhteistyötahojen kanssa tehdään lukuvuoden aikana yhteistyötä. Keskusteluja käydään yhteisöllisten hyvinvointiryhmien kokouksissa sekä 1-2 kertaa vuodessa kokoontuvassa toisen asteen toimijoiden yhteisessä sidosryhmätapaamisessa.

6 Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Oppilaalla/opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

6.1 Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

6.1.1 Turvallisuus ja hyvä ilmapiiri sekä turvallinen koulupäivä

Yhteisöllinen hyvinvointityö kouluissa on ensiarvoisen tärkeää hyvän ja sallivan ilmapiirin luomiseksi. Turvallisuuden tunne ei synny pelkästään siitä, että uhkaa ei ole, vaan myös siitä, että yksilö ja ryhmä kokee olonsa hyväksytyksi. Turvallisuus on tila, jossa on mahdollisimman vähän ihmisen minuutta uhkaavia tekijöitä, kuten häpeää, pelkoa tai syyllisyyden tunnetta. (Lajunen, Ahl, Andell, Laakso ja Ylenius-Lehtonen (2015, 12) Hyvä ilmapiiri auttaa turvallisuuden tunteen syntymisessä. Hyvään ilmapiiriin kuuluu kaikkien oppilaiden ja aikuisten hyväksyminen ja ymmärrys siitä, että jokainen on arvokas sellaisena kuin on. Aikuisen aito kiinnostus ja läsnäolo auttaa luottamuksellisen suhteen luomisessa, tämä edesauttaa oppilasta tuomaan esiin myös mieltä painavia asioita. Oppilaiden turvallisuuden kokemukseen voidaan vaikuttaa myös kasvu- ja oppimisympäristöjä muokkaamalla (Opetushallitus 1, 2018).

Vaikka hyvän sallivan ilmapiirin luominen kouluihin on tavoitteena, lapset joutuvat silti kohtaamaan myös tilanteita, joihin kaikkiin ei voida lasta ennakkoon ohjeistaa, on siis tärkeää vahvistaa myös lasta suojaavia kykyjä ja taitoja. Näitä ovat muun muassa hyvä itseluottamus, usko omaan selviytymiskykyyn, itsenäisyys ja luottamus toisiin niin että apua voi pyytää ja sitä saa. Edellä mainittujen seikkojen opettaminen kuuluu tunne- ja turvataitokasvatukseen, joka taas sisältyy useampien oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin. Tunne- ja turvataitokasvatuksella pyritään vahvistamaan lapsen omia voimavaroja ja taitoja laaja-alaisesti, edistämällä itsetuntemusta, itsearvostusta ja itseluottamusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja hyviä kaverisuhteita. (Lajunen ym. 2012, 29.) Opetussuunnitelman perusteissa tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppiminen nähdään opetuksen läpileikkaavana tavoitteena. Turvallisen ryhmän vaikutus oppimiseen ymmärretään tiedon lisääntyessä yhä paremmin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 25.)

6.1.1.1 *Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisvelvoite*

Opetussuunnitelman perusteissa todetaan lakien tuoma velvoite laatia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelma voidaan sisällyttää opetussuunnitelmaan tai laatia erillisenä suunnitelmana. (Opetussuunnitelman perusteet, luku 1.4)

Tasa-arvolla viitataan Suomen lainsäädännössä naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon sekä sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta johtuvan syrjinnän poistamiseen. (Koulu vailla vertaa, opas yhdenvertaisuuskasvatukseen, 2016)

Tasa-arvolaki (2014/1329, 5 a §) antaa veloitteen kaikille kouluille laatia tasa-arvosuunnitelman sekä seurata mm. kyselyiden avulla koulujen tasa-arvotilannetta. Suunnitelma tulee *tehdä yhteistyössä henkilökunnan ja oppilaiden kanssa*. Tasa-arvosuunnitelmassa tulee olla 1) selvitys koulujen tasa-arvotilanteesta ja 2) toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi, sekä siinä 3) tulee arvioida aiempien toimenpiteiden toteuttamista ja tuloksia. Erityisesti tulee huomioida opiskelijavalinnat, oppimiserot, opintasuoritusten arviointi sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäiseminen ja poistaminen. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609, 5 a §)

Opetushallitus on laatinut koulujen tasa-arvotyön ohjeeksi oppaan Tasa-arvotyö on taitolaji (2015). Opas käsittelee mm. sukupuolten tasa-arvon haasteita, kannustaa lisäämään ymmärtämystä sukupuolen moninaisuudesta sekä antaa tietoa sukupuoleen perustuvasta ja seksuaalisesta häirinnästä. Opas sisältää ehdotuksia ja käytännön esimerkkejä siitä, miten suunnitelmallista tasa-arvotyötä tehdään ja miten toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma laaditaan. (Opetushallitus 2021)

Tasa-arvolaisissa määritellään, mitä käsitteillä tarkoitetaan:

”Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:

1) naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä; 3) eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:

1) eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden perusteella.”

Yhdenvertaisuus tarkoittaa samanarvoisuutta eri ihmisryhmien välillä. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulujen on tärkeää huomioida esteettömyys fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että eri vähemmistöryhmät ovat edustettuna opetuksessa sekä sitä, että vähemmistöjen esittämistä stereotyyppisesti vältetään. (Koulu vailla vertaa! Opas yhdenvertaisuussuunnitteluun, 2016)

Yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä kuvataan koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta:

”Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.”

6.1.2 Sukupuolitietoisuus toimintakulttuurissa

Opetussuunnitelman perusteissa korostetaan koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuurin merkitystä ja sen kehittämistä. Toimintakulttuurilla on suuri vaikutus oppilaiden hyvinvointiin koulussa sekä sen ulkopuolella. Peruskouluajana oppilaiden käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta kehittyy. Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista ja rohkaista omien mahdollisuuksien tunnistamiseen ja sitoutumaan opiskeluun ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle luodaan näkyvyyttä oppimisympäristöjä, työtapoja ja opetusmateriaaleja valitsemalla. Opettajien on hyvä käydä läpi käyttämiään opetusmateriaaleja ja miettiä, esim. miten naiset ja miehet esitetään eri ammateissa, millaista kuvastoa niissä on eri vähemmistöistä, esiintyvätkö vähemmistöt kuvissa vain kun heitä esitellään vähemmistöinä, millaisia kuvia ja sisältöjä materiaaleissa esiintyy perheistä. (Koulu vailla vertaa! Opas yhdenvertaisuussuunnitteluun, 2016.)

Perheiden moninaisuuden huomioiminen kodin ja koulun välisessä yhteistyössä on tärkeää. Sukupuolen moninaisuudesta ilmiönä on alettu puhua enemmän viime vuosina, tämän huomioiminen myös oppimateriaaleissa on tärkeää. Oppimateriaaleja valittaessa on hyvä huomioida, millaisten ihmisten nähdään edustavan niin sanottua ”normia”. (Seta, 2016; Koulu vailla vertaa! Opas yhdenvertaisuussuunnitteluun, 2016.)

Sukupuolen moninaisuudesta voi luontevasti puhua silloin kun sukupuoli tavalla tai toisella nousee esiin. Lasten kanssa voi keskustella esim. siitä, että kaikki eivät tunne itseään tytöiksi tai pojiksi, vaan voivat esim. kokea olevansa vähän kumpaakin tai ei oikein kumpaakaan. Ulkonäkö ei myöskään aina kerro kumpaa sukupuolta oppilas kokee olevansa. Moninaisuus keskustelussa olennaista on muistuttaa, että jokaisella on oikeus *määritellä sukupuolensa itse*. Kenenkään puhuttelemisen vaikkapa pojaksi ei ole kiellettyä – jos puhuteltava itse itsensä sellaiseksi identifioi. Luokka-asteen edetessä voi ilmiöistä puhua myös oikeiden käsitteiden avulla tietoa syventäen. (Seta, 2016;).

Tasa-arvotietoisuus on myös käsitteenä toimiva ja ehkä hieman laajempi kuin sukupuolitietoisuus. Kouluissa tarvitaan tasa-arvotietoista toimintakulttuuria, opetusta ja ohjausta.

6.1.3 Väkivallan, kiusaamisen, seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen

Koulun velvollisuus on suojata oppilaita kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta. Ensiarvoista näissä kaikissa on ennaltaehkäisevä, yhteisöllinen työ. Ennaltaehkäisevän työn tavat on tärkeää nivoa osaksi koulun johtamista ja toimintakulttuuria. Kaltoinkohtelua ehkäisevän toimintakulttuurin syntyminen edellyttää, että sitä rakennetaan ja kehitetään koko yhteisön kanssa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 32.) Väkivaltaa ja häirintää ennaltaehkäisevä koulu tarvitsee yhdenvertaisuustietoista sekä yhdenvertaisuutta, hyvää ilmapiiriä ja turvallisuutta edistävää toimintakulttuuria.

Opetushallitus on julkaissut vuonna 2020 oppaan Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Siinä keskitytään kiusaamisen vastaiseen työhön kouluissa ilmiön ennalta ehkäisyn ja siihen puuttumisen näkökulmista. Opetushallituksen verkkosivuilla kerrotaan: ”Oppaassa pohditaan kiusaamista käsitteenä ja sen esiintyvyyden kehityssuuntia sekä avataan keskeistä lainsäädäntöä ja opetussuunnitelman perustemääräyksiä. Verkossa tapahtuvaa kiusaamista

kuvataan oman kokonaisuutenaan ja asiayhteyden edellyttäessä muissa oppaan osissa. Opas sisältää käytännönläheisiä toimintaohjeita.” (Opetushallitus 2021c.)

Tasa-arvon edistämiseksi Opetushallitus on julkaissut oppaan seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi (2018). Oppaan yhtenä tarkoituksen on kiinnittää koulun henkilökunnan huomio koko kouluyhteisön hyvinvointiin. Henkilöstön ja opiskeluhuoltopalveluista vastaavien viranomaisten on edistettävä hyvinvointia ennaltaehkäisevällä työllä, ja heillä on myös velvollisuus puuttua häirintä- ja ongelmatilanteisiin.

Lapsilla ja nuorilla on lain mukaan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, johon kuuluu niin psyykkinen, sosiaalinen kuin fyysinen osa-alue. Oikeus turvalliseen oppimisympäristöön käsittää opetussuunnitelman ja muun opetuksen ja toiminnan niin oppilaitoksissa kuin sen ulkopuolellakin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kouluilla tulee olla yhtenäiset toimintatavat erilaisia oppimisympäristöjä varten, koskien myös työssäoppimiskoja sekä välitunteja. Koulujen velvollisuus järjestää turvallinen opiskeluympäristö ei koske vapaa-aikaa eikä koulumatkoja. Koulun henkilökunnalla on kuitenkin velvollisuus ilmoittaa häirinnän kohteena ja häirintää tekevän oppilaan huoltajille, jos huomaavat häirintää tapahtuvan opetuksen ulkopuolella. Opetustoimen, kuin myös sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöillä on velvollisuus ilmoittaa poliisille, jos heidän tietoonsa on tullut lapseen kohdistunut seksuaalirikos tai muu henkeen ja terveyteen kohdistuva rangaistava teko (ks. myöhemmin kohdasta “Koulun ulkopuolella tapahtuva häirintä/väkivalta ja siihen puuttuminen). Seksuaaliseen häirintään syyllistyvä koulun henkilökuntaan kuuluva voi saada huomautuksen, varoituksen tai hänen työsuhteensa voidaan päättää. (Opetushallitus 2018, 4-5.)

Opetushallituksen ohjeistus liittyy ensisijaisesti koulun sisällä tapahtuvalta väkivallalta suojaamiseen. Kouluympäristössä tapahtuva väkivalta voi olla yksittäinen fyysinen teko, mutta se voi olla myös henkistä väkivaltaa, esimerkiksi nimittelyä, halventamista tai eristämistä. Tutkimusten mukaan suuri osa väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä tapahtuu sosiaalisessa mediassa, jolloin sen tuleminen aikuisten tietoon voi olla vaikeampaa. Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä voi myös jäädä helposti huomaamatta ja tunnistamatta, sillä kohteeksi joutuneen voi olla vaikea kertoa siitä esimerkiksi pelon tai häpeän vuoksi. Tämän vuoksi on tärkeää rohkaista lapsia kertomaan kokemastaan kaltoinkohtelusta, sekä opettaa lapsille, että minkäänlainen toisen kaltoinkohtelu ei ole sallittua. On hyvä huomioida myös, että tutkimusten mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt sekä vammaiset kokevat kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää muita enemmän.

6.1.4 Puuttuminen

6.1.4.1 *Kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttuminen*

Kaikenlaiseen toisen kaltoinkohteluun puuttuminen on tärkeää. Ensisijaista on kouluissa tehtävä ennaltaehkäisevä työ myönteisen ja turvallisen ilmapiirin luomiseksi kouluyhteisöön. Vaikka ennaltaehkäisevä työ onkin ensisijaista, on kouluilla tärkeää olla selkeät toimintatavat myös kaltoinkohteluun puuttumiseksi.

Kuvataan, miten ongelmiin ja koskemattomuutta ja yhdenvertaisuutta loukkaaviin ilmiöihin puututaan teon tekijän/tekijöiden, kokijan, luokan/ryhmän ja kouluyhteisön tasolla yhteistyössä vanhempien kanssa.

Kuvataan oppilaalle tarjottava yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta.

6.1.4.1.1 Henkinen ja fyysinen väkivalta ja siihen puuttuminen

Koulun toimintamalli ja tuki eri osapuolille

Tuki kokijalle:

- Huolen puheeksi ottaminen: kodin ja koulun yhteistyö ja kohtaaminen
- Kiusaamiseen puuttumisen toimintamalli: Kiva-koulu, Verso- ja Resto-sovittelu
- Ohjaaminen oppilashuollon palveluihin (yksilökohtainen oppilashuolto)
- Jälkiseuranta ja -hoito
- Vanhempiin vaikuttaminen

Tuki tekijälle:

- Huolen puheeksi ottaminen: kodin ja koulun yhteistyö ja kohtaaminen
- Kiusaamiseen puuttumisen toimintamalli: Kiva-koulu, Verso- ja Resto-sovittelu
- Kasvatuskeskustelut
- Jälkiseuranta- ja hoito
- Vanhempiin vaikuttaminen
- Ohjaaminen oppilashuollon palveluihin (yksilökohtainen oppilashuolto)

Tuki ryhmälle:

- Kiusaamiseen puuttumisen toimintamalli
- Luokan ryhmädynamiikkaan vaikuttaminen, kun on jo pulmia (erilaiset menetelmät, räätälöidyt tai valmiit mallit) eli yhteisöllisen oppilashuollon keinot
- Luokkakohtaiset vanhempainillat

Mahdolliset koulukohtaiset täydennykset

6.1.4.1.2 Seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän vastainen toimintamalli

Seksuaalinen ja/tai sukupuoleen perustuva häirintä on kielletty tasa-arvo- sekä yhdenvertaisuuslaeissa (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609;

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014). Häirintää voi olla esimerkiksi:

- fyysinen häirintä
  - taputtelu, lähentely, silittely, epäsopiva halaaminen, intiimien alueiden koskettelu
- nettihäirintä
  - kuvien levittäminen, seksuaalissävytteisten kuvien lähettely, pyytäminen ja vaatiminen; yksityisyyttä koskevat kirjoittelut ja kysymykset, ehdottelut ja vihjailut, houkuttelu seksuaaliseen toimintaan webkameran kautta ja/tai kuvilla kiristäminen
- sanallinen häirintä
  - vihjailu, ehdottelu, vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset, kaksimieliset vitsit, rahan, tavarain tai päihteiden tarjoaminen vastineeksi seksistä, seksuaaliset kommentit, ehdottelut ja vaatimukset
- loukkaavat eleet ja ilmeet
  - itsensä paljastelu, kiusallinen tuijottaminen, kaksimieliset eleet ja äännähdykset, ilmeilyt, käsimerkit, salakatselu

Seksuaalisen häirinnän ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan toimintamalli koostuu ennaltaehkäisevästä työstä oppitunneilla, erilaisissa yhteisöllisissä tilaisuuksissa (esim. erilaiset ryhmätoiminnan koulun sisällä, ehkäisevän päihdetyön koulukiertueet), joissa opetetaan

tunnistamaan häirintää sekä toimimaan omia ja toisten rajoja kunnioittaen, sekä ohjeistuksesta seksuaaliseen häirintään ja seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan puuttumisesta. Jokaisen aikuisen tulee toimia aktiivisesti seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän poistamiseksi. Jokainen aikuinen, joka havaitsee tai saa kuulla häirintää tapahtuneen, lähtee viipymättä selvittämään asiaa. Koulun tulee rohkaista oppilaitaan ilmoittamaan aikuiselle kokemastaan tai näkemästään häirinnästä. Jokaisen koulun tulee luoda muistilista oppilaiden ja huoltajien nähtäville koulun tavoista seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän tilanteista ilmoittamiseen. (Opetushallitus, 2018)

Opetushallitus on koonnut [oppaan seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa](#) (2018). Oppaassa kerrotaan, mitä seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sekä sen yleisyydestä. Siinä on lainsäädännön ja opetussuunnitelmien sekä opetuksen ja opiskeluhuollon tarjoamia keinoja seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. (Opetushallitus 2021a.)

Mikäli oppilas kokee seksuaalista tai sukupuolista häirintää, oppilas itse voi ottaa yhteyttä keneen tahansa turvalliseksi kokemansa aikuiseen koulussa. Turvallinen koulun aikuinen ottaa yhteyttä koulun väkivaltatyön avainhenkilöön.

Myös Opetushallituksen ohjeistuksissa korostetaan, että vaikka koulussa olisi erityinen häirintäyhdyshenkilö, ”on häirinnän kohteeksi joutuneella oltava mahdollisuus kääntyä kenen tahansa turvalliseksi kokemansa henkilökunnan edustajan puoleen. Siksi on tärkeää, että jokainen oppilaitosyhteisöön kuuluva on tietoinen häirinnästä ilmiönä, tunnistaa sen esiintymismuodot ja osaa toimia asianmukaisesti tiedon saatuaan.” (Opetushallitus 2019, 21.)

6.1.4.1.3 Koulun ulkopuolella tapahtunut väkivalta ja häirintä ja siihen puuttuminen

Ilmoitusvelvollisuus poliisille

Lastensuojelulain 25§ mainitut toimijat (kts. alla) ovat velvollisia ilmoittamaan myös poliisille, jos on syytä epäillä lapsen kohdistunutta seksuaalirikosta, pahoinpitelyä tai muuta henkeen ja terveyteen kohdistunutta rikosta (vaaran aiheuttaminen, heitteillepano). Ilmoituskynnys ei edellytä täyttä varmuutta tai todennäköisyyttä siitä, onko syytä epäillä rikosta tapahtuneen.

Ilmoitusvelvollisuuden voi laukaista esim. lapsen käyttäytyminen, lapsen puheet, lapsen vanhemmista saadut tiedot, muiden henkilöiden ilmoitukset tai itse tehdyt havainnot. Poliisi päättää itsenäisesti esitutkintalain säännösten nojalla mahdollisesta esitutkinnan toimittamisesta ja esitutkinnassa tehtävistä toimenpiteistä ilmoituksen saatuaan.

Akuuteissa tilanteissa yhteys 112, josta tehtävä ilmoitetaan poliisille. Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä vielä erikseen lastensuojeluviranomaiselle.

Ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluun

Lastensuojelulaki: Jos opetustoimen palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Konsultaatiomahdollisuus, aina on mahdollisuus konsultoida poliisia, lastensuojelua, koulun oppilashuoltoa sekä koulujen väkivaltatyön avainhenkilöitä.

Vanhempi/huoltaja väkivallan tekijänä

Mikäli tietoon tulee oppilaaseen vanhemman tai samassa perheessä asuvan henkilön tekemä väkivalta, rikosilmoituksen ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ei tule kertoa perheelle. Tämä

voi vaikuttaa rikostutkintaan ja sitä myötä lapsen oikeuden toteutumiseen. Tässä asiassa on hyvä konsultoida oppilashuoltoa tai sosiaali- ja kriisipäivystystä sekä poliisia. (kts. ohjauspolkumallin muistilista)

Ohjauspolkumalli väkivalta- ja häirintäepäilytilanteissa

Mikkelissä on laadittu väkivalta- ja häirintätilanteisiin tai niiden epäilytilanteisiin [ohjauspolkumalli sekä muistilista prosessiin liittyen](#).

6.1.4.2 Toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa

Opetussuunnitelman perusteissa määrätään, että oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma[6]. Suunnitelmassa kuvataan:

- kriisitilanteiden ehkäisy (ks. ed. luvut)
- kriisitilanteisiin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä koulun ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

Mikkelissä toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa kuvataan koulun turvallisuussuunnitelmassa, joka sisältää myös pelastussuunnitelman.

Kouluilla ei toistaiseksi ole yhteistä runkoa turvallisuus- ja kriisisuunnitelmille vaan jokaisella koululla on omat suunnitelmansa.

Koulujen käytettävissä on Opetushallituksen laaja ohjesivusto. Kriisi-, uhka- ja vaaratilanteisiin ja niiden ennaltaehkäisyyn ja jälkihoidon liittyvää tietoa löytyy erityisesti:

- [Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuus -sivustolta](#)
- [Opiskeluhuolto ja hyvinvointi](#) -sivustolta

6.1.5 Seuranta

Koulu tarkistaa yhdessä vuoden kuluttua suunnitelman laadinnasta, miten sovitut toimintatavat ovat käytössä. Suunnitelmarungon ja koulukohtaisten suunnitelmien päivittäminen tehdään kahden vuoden välein eli samana vuonna kuin tehdään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotilannetta koskevat kyselyt ja kartoitukset.

Olennaista on toimintatapojen tarkastelu yhdessä oppilaiden, huoltajien ja henkilöstön kesken. Oppilaskunnan hallitus ja neuvottelukunta ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita, mutta tilannetta tulee tarkastella kaikkien oppilaiden kanssa jokaisessa luokassa, ei ainoastaan edustuksellisesti.

Koulukohtainen täydennys:

YHR tekee suunnitelmaan vuosittaiset päivitykset. Syksyisin tarkistetaan tavoitteet ja suunnitellaan toimintaa, keväisin pohditaan, miten hyvin niitä on saatu toteutettua.

6.2 Kriisisuunnitelma

6.2.1 Kriisit ja kriisiviestintä

Kriisi tarkoittaa ennakoimatonta, organisaation toimintoihin vaikuttavaa nopeasti etenevää tapahtumaketjua. Kriisi voi tapahtua yksilötasolla, yhteisötasolla tai ympäristötasolla.

Koulussa ja oppilaitoksessa kriisiviestinnän suunnittelulla pyritään muutosten ja ongelmien ennakointiin, avoimeen asioiden hoitamiseen ja viestintään. Näin halutaan ennaltaehkäistä kriisejä ja kriisiviestinnän tarvetta. Samalla estetään huhujen ja virhetiedon leviämisestä johtuvat lisähaitat, autetaan uhria ja hänen omaisiaan sekä luodaan turvallisuutta ja varmuutta uhkaavaan tilanteeseen. Ihmisten yksityiset ongelmat eivät yleensä edellytä kriisiviestintää.

Kriisiviestintä perustuu aktiiviseen ja yhtenäiseen viestintään. Tietoja kerrotaan julkisuuteen vastuuryhmän yhdessä päättämällä tavalla. Viestit ovat yhteneväisiä, keskenään ristiriidattomia ja tapahtumasta informoidaan heti, kun se on mahdollista. Viestintä aloitetaan mahdollisuuksien mukaan aina koulun omasta väestä.

Kriisiviestinnän lähtökohta on hienotunteisuus, jolla suojellaan esim. uhria ja hänen omaisiaan. Tietojen yksityiskohtia ei korosteta. Nimien mahdollisesta antamisesta julkisuuteen sovitaan aina omaisten kanssa.

6.2.2 Tietoa lapsen ja nuoren kriisistä

6.2.2.1 Traumatisoivia tilanteita

Trauman voi aiheuttaa:

- yksittäinen tapaus:
  - onnettomuus
  - katastrofi
  - äkillinen kuolema
  - väkivalta, väkivallanteko
  - muu traumaattinen tapahtuma
  - "vähältä piti" tilanteet
- kasautuvat tapahtumat
  - seksuaalinen hyväksikäyttö
  - toistuva pahoinpitely
  - sota
  - avioero
  - kiusaaminen
  - poikkeavuus
  - perheen mielenterveysongelmat tai alkoholismi
  - sairaus
- lapsi elää traumaattisissa oloissa kehitysvuosinaan

6.2.2.2 Traumaattisen kriisin vaiheet

Jokainen kriisitilanne on ainutlaatuinen henkilökohtainen kokemus. Kriisin psyykkisissä reaktioissa voidaan kuitenkin erottaa erilaisia vaiheita, joilla on yhteisiä piirteitä kriisin aiheuttajasta ja kokijasta riippumatta. On tärkeä tiedostaa, että kriisireaktiot ovat normaaleja reaktioita ylivoimaisiin tilanteisiin.

Traumaattisen kriisin vaiheet:

1. Shokkivaihe "Ei voi olla totta!"
2. Reaktiovaihe "Mitä tapahtui?"
3. Käsittelyvaihe "Miten tästä selviää?"
4. Uudelleen suuntautumisen vaihe "Elämä voittaa!"

Shokkivaihe saattaa kestää muutamista hetkistä muutamaan vuorokauteen. Tällöin ihminen

- ei kykene käsittämään tapahtunutta, vaan hän jopa kieltää sen.
- käyttäytyy poikkeavasti tai tilanteeseen sopimattomasti.
- ei ehkä jälkepäin muista tämän vaiheen tapahtumia (ei myöskään annettuja ohjeita).

Reaktiovaihe voi olla muutaman viikon tai muutaman kuukauden mittainen. Reaktiovaiheessa

- ihminen yrittää saada käsitystä tapahtuneesta: miksi ja miten kaikki tapahtui.
- henkiset puolustuskeinot alkavat toimia paremmin, tapahtuman kieltäminen vähenee.
- ihmisellä voi olla mm.
  - erilaisia ruumiillisia oireita.
  - ahdistuneisuutta tai joskus kohtauksia.
  - masennusoireita; itkuisuus, vetäytyminen.
  - syyllisyydentunnetta, ruokahaluttomuutta, univaikeuksia.
  - vihamielisyyttä, mm. toisten syyllistämistä.
  - tunteiden peittämistä, näennäistä tilanteen hallinta.

Käsittelyvaihe kestää muutamista kuukaudesta vuoteen. Tällöin

- tapahtumat hyväksytään.
- siihen ja menneeseen elämäntilanteeseen keskittyminen vähenee.
- oireet ja tuntemukset vähenevät.

Toipumisen edetessä psyykkiset ja fyysiset oireet poistuvat ja mieliala korjaantuu. Kriisireaktio voi kuitenkin tässä vaiheessa myös lukkiintua ja muuttua psyykkiseksi häiriöksi (posttraumaattinen stressihäiriö) ja tällöin tarvitaan ammattiauttajan apua.

Uudelleen suuntautumisen vaiheessa tapahtuu lopullinen toipuminen. Ihminen on kyennyt käsittelemään tapahtuneen siten, että se ei enää rajoita elämää. Kukaan ei ole kriisin jälkeen ennallaan, mutta parhaassa tapauksessa ihminen on vahvempi ja paremmin valmistautunut kohtaamaan vastoinkäymisiä.

Oheinen kuvio havainnollistaa surutyön ja traumatyön eroja. Traumatyön jälkeen ihmisen on vielä käytävä läpi normaalin surutyön vaiheet ennen kuin lopullinen toipuminen ja eheytyminen saavutetaan.

Traumatyö	Surutyö
- ahdistavia muistikuvia tapahtuneesta	+ eläviä muistikuvia menetetystä henkilöstä
- tapahtumasta muistuttavien tilanteiden vältteleminen	+ lohduttavien muistojen hakeminen
- vaikeus puhua tapahtuneesta	+ halu puhua menetetystä henkilöstä
- unet painajaismaisia	+ lohduttavien unien näkeminen
- masennuksen, pelon, ahdistuksen tunteet	+ surun, kaipauksen, masennuksen tunteet

6.2.2.3 Posttraumaattinen stressihäiriö

Traumaattisen tapahtuman jälkeen kehittyvien vaivojen ja oireiden muodostumasta käytetään psykiatrisessa diagnostiikkaluokituksessa DSM-IV termiä posttraumaattinen stressihäiriö (Post-traumatic stress disorder, PTSD). Posttraumaattisesta stressihäiriöstä käytetään myös termiä traumaperäinen stressireaktio.

Posttraumaattisen stressihäiriön diagnostiset kriteerit:

- Henkilö, joka on kohdannut traumaattisen tapahtuman, jossa hän joko, todisti tai joutui tekemisiin tapahtuman tai useiden tapahtumien kanssa, joihin liittyi todellinen tai uhkaava kuoleman tai vakavan loukkaantumisen vaara tai uhka oman itsen tai muiden fyysistä koskemattomuutta kohtaan reaktioon liittyi pelkoa, avuttomuuden tunnetta tai kauhua.
- Traumaattinen tapahtuma koetaan jatkuvasti uudelleen vähintään yhdellä seuraavista tavoista:
  - toistuvia ja tungettelevia kärsimystä tuottavan tapahtuman mieleen palautumista (kuvia, ajatuksia tai havaintoja).
  - henkilö kokee voimakasta psyykkistä ahdistuneisuutta tai kärsimystä joutuessaan kohtaamaan traumaattista tilannetta tai sen aihepiiriä symboloivia tai muistuttavia tilanteita fysiologinen reagointi jouduttaessa kohtaamaan traumaattista tapahtumaa symboloivia tai muistuttavia sisäisiä tai ulkoisia tekijöitä.
- Itsepintainen traumaan liittyvien ärsykkeiden välttäminen tai reagoitiherkkyden turtuminen (jota ei ole esiintynyt ennen traumaa), josta on osoituksena vähintään kolme seuraavista:
  - pyrkimys välttää traumaan liittyviä ajatuksia, jotka palauttavat mieleen traumaan liittyviä muistoja
  - kyvyttömyys palauttaa mieleen traumaan liittyviä tärkeitä tekijöitä
  - merkittävästi vähentynyt kiinnostus tai osallistuminen tärkeisiin toimintoihin
  - ulkopuolisuuden tai toisista vieraantumisen tunne
  - tunneilmajujen rajoittuneisuus (esim. kyvyttömyys tuntea rakkautta)
  - tunne tulevaisuuden lyhentymisestä (esim. ei odota menestyvänsä ammatillisesti, menevänsä naimisiin, saavansa lapsia tai elävänsä vanhaksi)
- Itsepintaisia vireystason oireita (eivät olleet todettavissa ennen traumaa), joista on osoituksena vähintään kaksi seuraavista:
  - nukahtamis- tai nukkumisvaiheet
  - ärtyneisyys tai vihanpurkaukset
  - keskittymisvaikeudet
  - liiallinen varuillaanolo
  - liiallinen pelokkuus
- Häiriön kesto (kriteerien B, C, ja D mukaisia oireita) yli kuukauden
- Häiriö aiheuttaa kliinisesti merkittävää epämukavuutta tai heikentymistä sosiaalisessa, ammatillisessa tai muussa tärkeässä toiminnassa.

Stressihäiriö on

- akuutti, jos oireet ovat kestäneet alle kolme kuukautta.

- krooninen, jos oireet ovat kestäneet kolme kuukautta tai kauemmin.
- viivästynyt, jos oireet alkavat yli kuukauden kuluttua tapahtuneesta.

On tärkeää huomata, että edellä kuvatut reaktiot ovat normaaleja tapahtuman jälkeisinä viikkoina.

Posttraumaattinen stressihäiriö on kyseessä vasta, kun stressireaktiot ovat jatkuneet yli kuukauden.

6.2.3 Koulun ja oppilaitoksen kriisivalmius

Koulumme oppilaat / opiskelijat, henkilökuntaan kuuluvat aikuiset, oppilaiden / opiskelijoiden perheenjäsenet tai muut heille läheiset ihmiset voivat joutua äkilliseen onnettomuuteen tai uhkaavaan tilanteeseen joko koulussa tai sen ulkopuolella tai heitä voi kohdata kuolema, sairaus tai onnettomuus.

Henkilökuntaa perehdytetään koulun kriisityöhön, jonka tarkoituksena on tukea kriisissä olevan henkilön omaa selviytymistä ja nopeuttaa sitä. Toiminta tapahtuu eri yhteistyötahojen ja vanhempien kanssa yhteistyössä. Kansion tiedot päivitetään lukuvuoden alussa.

Koulu- ja oppilaitoskohtainen täydennys

Mikkelin lukion kriisiryhmän kokoonpano

- rehtori Jari Tuomenpuro 044 794 2775
- apulaisrehtori Erkki Salmela 040 129 4724
- opinto-ohjaaja Hannu Huotelin 050 311 7234
- opinto-ohjaaja Matti Nissinen 050 311 7235
- opinto-ohjaaja Emmiina Tuutti 040 356 8848
- erityisopettaja Heidi Piispanen 044 794 5596
- opiskeluterveydenhoitaja Mari Kirvesniemi 044 794 4650
- kuraattori Outi Puikkonen 050 389 1259
- psykologi Ulla Sopanen 040 359 8178
- opettajainhuone (015) 194 2903
- koulusihteeri Erja Sundvall 050 311 7572
- koulusihteeri Ulla Väisänen 050 311 7180
- talonmies-vahtimestari Hannu Liukkonen 044 794 2888

6.2.3.1 Kriisiryhmän toimenkuva

Kriisiryhmä kutsutaan kokoon rehtorin avuksi kriisitilanteessa. Ryhmä

- miettii jatkotoimenpiteet yhdessä kodin kanssa.
- harkitsee ulkopuolisen avun tarvetta henkilökunnalle ja oppilaille / opiskelijoille.
- ylläpitää koulutautumista kriisityöhön.
- perehdyttää uudet työyhteisön jäsenet suunnitelmaan.

- kokoontuu mahdollisimman nopeasti; muutaman tunnin sisällä.
- omaa valmiuden nopeaan päätöksentekoon ainakin kahden tai kolmen henkilön osalta

6.2.4 Toimintamalleja eri kriisitilanteissa

6.2.4.1 *Onnettomuus koulussa*

- Ilmoita hätäkeskukseen, puh. 112.
- Kutsu muu henkilökunta avuksi.
- Aloita ensiapu!
- Ilmoita terveydenhoitajalle tai hätäkeskukseen.
- Ilmoita koulun / oppilaitoksen johdolle.
- Vie oppilaat pois onnettomuuspaikalta.
- Kokoa silminnäkijät erilleen ja pidä heistä erityistä huolta.
- Ilmoita huoltajille mahdollisimman pian.
- Käsittele asia luokassa oppilaiden kanssa.
- Lähetä kirjallinen viesti koteihin tapahtuneesta.
- Päästä järkyttyneimmät oppilaat kotiin vasta aikuisen mukana.
- Jatka asian purkamista henkilökunnan kanssa.
- Jatka asian purkamista luokassa (keskustelu luokassa).
- Seuraa oppilaiden / opiskelijoiden vointia.

6.2.4.2 *Oppilaan kuolema*

- Oppilaan / opiskelijan kuolemasta ilmoittaa perheelle pappi, poliisi tai sairaala.
- Tiedon saanut opettaja informoi koulun / oppilaitoksen johdolle.
- Koulun / oppilaitoksen johto informoi opettajakuntaa.
- Perheen toivomuksia koteihin tiedottamisesta kunnioitetaan.
- Kuolemasta keskustellaan.
- Omaisia muistetaan koulun / oppilaitoksen toimesta.
- Oppilaiden / opiskelijoiden koulukuntoisuutta seurataan.
- Järjestetään henkilökunnalle mahdollisuus purkutilaisuuteen.

6.2.4.3 *Opettajan tai koulun muun henkilökuntaan kuuluvan kuolema*

- Rehtori informoi ensin henkilökuntaa, sitten luokkaa ja sen jälkeen kouluyhteisöä.
- Kriisiryhmä järjestää henkilökunnalle ja oppilaille / opiskelijoille purkutilaisuuden.
- Opettajat järjestävät keskustelut luokissa.
- Vainajaa kunnioitetaan
  - liputtamalla.
  - järjestämällä hiljainen hetki.
  - osallistumalla omaisten toivoessa hautajaisiin.
- Seurataan oppilaiden / opiskelijoiden hyvinvointia.
- Käydään keskustelut luokissa.

6.2.4.4 *Oppilaan / opiskelijan lähiomaisen äkillinen kuolema*

- Tiedon saatuaan rehtori neuvottelee kriisiryhmän kanssa.

- Selvitetään oppilaan / opiskelijan huoltajan tahto asian suhteen.
- Rehtori tiedottaa oppilasta / opiskelijaa opettavalle opettajille tilanteesta.
- Rehtori selvittää, saako asiasta kertoa muulle luokalle.
- Opettaja ohjaa oppilaita / opiskelijoita kohtaamaan surutyötä tekevän luokkatoverin.
- Rehtori järjestää omaisten muistamisen.
- Opettaja järjestää oppilaalle / opiskelijalle keskustelutilaisuuden, jos siihen on lupa.
- Opettaja seuraa oppilaan / opiskelijan psyykkistä hyvinvointia.

6.2.4.5 *Itsemurhan uhka*

- Puhu oppilaan / opiskelijan kanssa.
- Älä jätä oppilasta yksin.
- Tarjoudu pohtimaan yhdessä ongelmaa, älä yritä ratkaista sitä.
- Ongelma, jonka vuoksi oppilas on valmis tekemään itsemurhan, ei voi olla hetkessä ratkaistavissa.
- Kuuntele, älä tuomitse, älä vähättele.
- Ota yhteys kotiin oppilaan vanhempiin.
- Kokoa kriisiryhmä toimimaan.

6.2.4.6 *Itsemurha*

Itsemurha koskettaa aina koko kouluyhteisöä. Rehtori sopii omaisten kanssa, miten toimitaan. Purkutilaisuus on erittäin tärkeä, koska itsemurha nostattaa esiin esim. voimakasta syyllisyyttä.

- Rehtori tiedottaa kriisiryhmälle.
- Rehtori tiedottaa henkilökunnalle.
- Opettaja tiedottaa oppilaille / opiskelijoille, jos perheeltä on saatu lupa kertoa tosiasiat, jotta perättömät huhut estettäisiin.
- Tarvittaessa voidaan järjestää vanhempainilta edellyttäen, että on saatu kertoa tapahtuneesta.
- Järjestetään purkutilaisuus henkilökunnalle.
- Järjestetään erityinen tuki ja seuranta silminnäkijöille ja lähimmille ystäville.
- Keskustellaan luokissa opettajan johdolla tapahtuneesta (jos on lupa).
- Oppilaiden / opiskelijoiden vointia seurataan.
- Kriisiryhmä sopii muistamisesta.

6.2.4.7 *Vakava sairaus, vamma tai poikkeavuus*

- Pyri saamaan lupa kertoa luokan oppilaille / opiskelijoille ja muulle henkilökunnalle sekä huoltajille. Perustele kertomisen eduilla (huhujen ja epätietoisuuden kitkeminen)
- Sovi huoltajien kanssa, mitä kerrotaan oppilaille / opiskelijoille.
- Oppilaan / opiskelijan omaa mielipidettä on kunnioitettava.
- Opettaja järjestää tilaisuuden sairauden, vamman tai poikkeavuuden käsittelyyn luokassa ja / tai vanhempainillassa.
- Vanhemmat ja / tai terveydenhoitaja antavat toimintaohjeet sairauskohtauksen varalta.
- Opettaja herättää luokkatoverien empatian.
- Sairaudesta ei vaieta vaan siitä pyritään keskustelemaan avoimesti ja luontevasti.

6.2.4.8 *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö*

- Kriisiryhmä kokoontuu tiedon saatuaan.
- Epäilylle hyväksikäyttäjälle asian käsittelystä ei anneta tietoa.

6.2.4.9 *Kun huoltajat kieltävät puhumasta*

Huoltajat saattavat kieltää koulua puhumasta itsemurhasta, kuolemasta, sairaudesta, vammasta tms. Koulun ja oppilaitoksen tulisi pyrkiä yhteistyöhön vanhempien kanssa ja kertoa miksi asia käsittely on tärkeää. Vanhemmille kannattaa korostaa sitä, ettei tarkoitus ole käsitellä perheen yksityisasioita vaan tukea lapsia selviytymään. Asian käsittelyn päätavoitteena on kertoa oppilaille myönteisistä ratkaisumalleista elämän vaikeissa tilanteissa. Vanhemmille voi todeta, että lapset joka tapauksessa tietävät usein tapahtuneesta ja pohtivat sitä keskenään. On parempi, että he saavat asiallista tietoa kuin että huhut vääristävät tapahtuneen.

6.2.4.10 *Ole hyvä kuuntelija*

Usein hiljaisuus voi olla paras lahja - kuuntele vain. Ole aktiivinen kuuntelija - silloin toiselle tulee olo, että välität ja voit hyvin kuunnella hänen tarinansa.

Kysymysten tekeminen on osa aktiivista kuuntelua. Kysymyksillä saa lisätietoa. Varo syyttämästä. Älä esim. kysy "Miksi et tehnyt kotitehtäviäsi tällä viikolla?". Voit osoittaa huolesi kysymällä esim. "Olen huomannut, että olet viime aikoina vaikuttanut väsyneeltä. Vaivaako jokin asia sinua?". Kolmas osa aktiivista kuuntelua on osoittaa välittämistä. Nuoren tarvitsee kuulla "Minä välitän sinusta, sinä olet minulle tärkeä." Minä en kestäisi, jos sinulle tapahtuisi jotain". Kun olet aloittanut keskustelun kuuntelemalla, voit myös puhua. Kerro huomioistasi. Kysy mistä on kyse, mitä nuori tuntee ja ajattelee. Kysy mitä ratkaisuja hän on miettinyt. Pyri keskustelussa empaattisuuteen, älä tuota liian jyrkkiä tunnetiloja.

Jos epäilet itsemurhavaaraa, kysy suoraan onko nuori ajatellut itsemurhaa. Kysyminen ei aiheuta itsemurhaa. Ei AIDS:sta puhumisenkaan johda siihen, että nuori lähtee hakemaan tartuntaa. Päinvastoin antamalla nuoren puhua siitä mikä on jo hänen mielessään voi olla ensimmäinen ja isoin askel kohti ongelmanratkaisua. Se voi vapauttaa hänet kertomaan kauhean salaisuutensa. Salaisuuden, joka vahvistaa hänen käsitystään siitä, että hän on hullu tai ei-hyväksyty.

6.2.5 *Arviointi kriisitilanteen jälkeen*

- Henkilökunta arvioi kriisiryhmän kanssa, miten tilanne hoidettiin.
- Henkilökunta käy avointa keskustelua syylistämättä.
- Kriisiryhmä tekee tarvittavat muutokset kriisivalmiussuunnitelmaan.

6.2.6 Tietoa lapsen ja nuoren tukemisessa surussa

6.2.6.1 *Kuolemasta kertominen lapselle ja nuorelle*

- Sanoman pitäisi tulla luotetulta henkilöltä.
- Varmista, että tieto on oikea.
- Varmista sopiva, häiriötön paikka uutisen kertomiseen.
- Kerro asia avoimesti ja selvästi, mutta riittävästi henkisesti siihen valmistuneena.
- Älä siirrä asian kertomista.
- Varaa aikaa lapsen tai nuoren kanssa olemiseen.
- Saata lapsi tai nuori perheen luokse.
- Kerro luokan muille lapsille ja nuorille sekä läheisille ystäville asiasta huoltajien luvalla

6.2.6.2 *Muistaminen koulussa ja oppilaitoksessa*

Oppilaan / opiskelijan tai opettajan kuolema huomioidaan esim. muistohetkellä, johon voi sisältyä esimerkiksi

- hiljainen hetki
- rehtorin muistosanat
- opettajan puhe
- sopiva runo
- papin puhe
- laulua, musiikkiesityksiä

Jos kuolemasta ilmoitetaan koulupäivän aikana, lippu lasketaan puolitankoon.

6.2.6.3 *Muistaminen luokassa*

Lapset ja nuoret otetaan mukaan päättämään muistamisesta. Näin kanavoidaan lasten ja nuorten energia ja luovuus ilmaisemaan surua konkreettisesti. Symboliset eleet saattavat auttaa oppilasta / opiskelijaa jäsentämään ajatuksia ja tunteita. Kun hän saa muuttaa ne toiminnaksi, käsittämättömästä tulee konkreettinen.

- kynttilä ja / tai kuva, kukka, liina vainajan pulpetilla
- istutetaan puu kuolleen muistoksi
- lapset ja nuoret muistelevat luokkatoveriaan; muistokirjoitus, runo tms., joka toimitetaan vainajan omaisille
- pulpetin säilyttäminen kuvan kanssa lukuvuoden loppuun

6.2.6.4 *Keskustelu luokassa*

Opettajan oman purkukäsittelyn pitäisi olla kunnossa ennen kuin hän järjestää keskustelua

luokassa. On hyvä noudattaa periaatetta, että asiantuntija auttaa opettajaa, opettaja

luokkaa. Jos opettaja ei kuitenkaan pysty asiaa käsittelemään luokassa, neuvotellaan, kuka sen tekee.

Keskustelun kulku:

- Aloitusvaihe
  - Ohjaaja kertoo mitä tulee tapahtumaan, perustelee miksi, ja selvittää menettelytavan. Keskustellaan, koska tapahtumisen aiheuttamista reaktioista puhuminen on tärkeää.
- Säännöt
  - Ei puhuta ulkopuolisille, ei juoruilla toisten puhumisia, mutta omista asioistaan saa puhua. Jokainen kertoo, miten ja keneltä sai tiedon; ei muuta puhepakkoa. Taukoja ei pidetä. Kaikki ovat paikalla loppuun saakka.
- Faktat
  - Oppilaat / opiskelijat kertovat, miten, keneltä ja missä saivat tietonsa. Opettaja kertoo tosiasiat: tapahtumien kulku ja mahdolliset syyt Mukana voi olla asiantuntija: poliisi, paikalla ollut ensihoitaja tai joku muu.
- Ajatusvaihe
  - Mikä oli ensimmäinen ajatus?
  - Mikä tuntui pahimmalta?
  - Ajatteliko joku muu samoin?
  - Mitkä ajatukset ovat jääneet mieleen?
- Reaktiovaihe
  - Mitä tunsit (pelkoa, raivoa, sääliä)?
  - Mitä teit (looginen aikajärjestys tapahtumien kulusta)?
  - Reagoiko joku muu samoin?
  - Autetaan löytämään samanlaisia tuntemuksia kuin muilla-
- Informaatio
  - Kerätään yhteen reaktioita.
  - Opettaja kertoo odotettavissa olevia reagoititapoja.
  - Opettaja antaa neuvoja.
- Yhteenveto ja päätös
  - Käydään läpi arjen järjestelyt, töihin palaaminen.
  - Suunnitellaan myöhempiä tapahtumia (esim. hautajaiset tai keskustelutilaisuus).
  - Osallistuminen hautajaisiin edellyttää:
    - valmistelua ± lapsen tulee tietää, mikä odottaa
    - aikuinen saattaja, omainen koko ajan mukana
    - purkutilaisuuteen mahdollisuus; keskustelu hautajaisista

6.2.6.5 Opettajan neuvoja

Opettaja voi neuvoa oppilasta / opiskelijaa:

- puhumaan vanhempien kanssa tapahtuneesta
- puhumaan ystävien kanssa
- hankkimaan lisää tietoa tapahtuneesta
- kirjoittamaan ajatuksiaan
- kuuntelemaan musiikkia
- vieraillemaan tapahtumapaikalla tai haudalla

- tekemään jotain yhdessä, esim. surevan perheen hyväksi

6.2.6.6 *Surevan lapsen ja nuoren kohtaaminen*

- Keskustele avoimesti ja kunnioittavasti.
- Ota huomioon keskustelukumppanin ikä.
- Vältä abstrakteja selityksiä.
- Jos lapsi tai nuori on käsittänyt tai ymmärtänyt asioita väärin, oikaise ne.
- Älä kuvaa kuolemaa sanoilla "matka" tai "uni", koska lapsi tai nuori silloin voi odottaa kuolleen palaavaksi tai heräävän tai pelätä nukahtamista.
- Varaa aikaa ongelman käsittelyyn.
- Suhtaudu myönteisesti kysymyksiin ja keskusteluun.
- Valmistaudu siihen, että keskustelu saattaa olla lyhyt.
- Katselkaa valokuvia, albumeja ym.
- Käykää hautausmaalla.
- Tee menetyksestä todellinen.
- Näytä omat tunteesi.
- Anna lasten ja nuorten osallistua hautajaisiin.
- Vaali vainajan muistoa.
- Rohkaise tunteiden käsittelyä.
- Jatka normaalia yhteydenpitoa kotiin.
- Toimi niin, mikäli mahdollista, ettei lapselle tulisi lisää erokokemuksia.
- Puhu lasten kanssa heidän mahdollisista syyllisyydentunteistaan.

6.2.6.7 *Lasten ja vanhempien käyttäytyminen*

Lapset usein:

- tukevat ja lohduttavat vanhempia aktiivisesti.
- varttuvat liian nopeasti, ottavat vanhemman roolin, huolehtivat nuoremmista sisaruksista.
- arvailevat mitä tapahtui.

Vanhemmat usein:

- aliarvioivat sen, mitä lapset ymmärtävät.
- aliarvioivat lasten reaktioiden syvyyden ja keston.
- laiminlyövät tosiasioiden kertomisen.
- ovat omien reaktioidensa vallassa, joten heidän emotionaalinen sensitiivisyytensä lasten
- tarpeille on vähentynyt
- tulevat ylisuojeleviksi tai laiminlyövät lapsiaan
- kokevat vaikeuksia sääntöjen ja kurin ylläpitämisessä
- osoittavat lisääntyntä ärtyvyyttä ja jännittyneisyyttä

6.2.7 Tietoa ongelmien tunnistamiseksi

6.2.7.1 *Masentuneen tunnistaminen*

- univaikeudet, ei nuku tarpeeksi tai on koko ajan unelias
- syömisvaikeudet, ei syö tarpeeksi tai syö suruunsa
- voimattomuus, olen ihan poikki, en jaksa enää
- apatia, vetäytyminen: harrastukset, ystävät yms. eivät enää kiinnosta

- vihamielisyys: voimakasta kiukuttelua, äksyilyä
- keskittymisvaikeudet, ylivilkkaus
- itseinho, olen ruma, ei minusta pidetä
- itkuisuus, surullisuus hallitsevaa
- tuomiopäivän tunteet: puhuvat, ajattelevat, kirjoittavat kuolemasta

6.2.7.2 *Itsemurhauhkan tunnistaminen*

Masennuksella on merkittävä yhteys itsemurhiin. Pitkään jatkuneen masennuksen ja mahdollisesti itsemurhaan liittyvien puheiden pitäisi herättää näkemään, onko merkkejä itsemurhavaarasta.

Muita merkkejä:

- aiempi itsemurhayritys
- itsemurhasta puhuminen tai sillä uhkaaminen
- itsemurhan suunnittelu ja tavaroiden pois lahjoittaminen
- kuoleman jatkuva ajattelevinen
- itsemurhan tehneen tunteminen
- samaistuminen johonkin, joka on tehnyt itsemurhan ja käytöksen muuttaminen samaan suuntaan
- mahdollinen trauma itsemurhan näkemisestä ja syyllisyyden tunteminen
- väkivaltaisesti kuollut sukulainen
- äskettäin koettu tärkeä menetys: läheisen lähtö, riita, seurustelusuhteen päättyminen tai itsetunnon menetys epäonnistumisen tai hylkäämisen seurauksena
- alkoholin tai muun huumeen väärinkäyttö
- impulsiivinen tai väkivaltainen käytös
- ei voimia lähestyä ongelmia, ei ulospääsytietä, ongelmien ratkaisutilaisuuksien torjunta, vakuuttuneisuus siitä, että kuolema on ainoa vaihtoehto
- ylikorostuneet vaatimukset, joista seuraa liikakriittisyys omaa itseään kohtaan

6.2.8 Kirjallisen viestinnän malleja

Viestimalli menehtyneen oppilaan / opiskelijan luokkatoverin kotiin:

_____ luokka on tänään saanut surullisen tiedon, että ... on menehtynyt. Tämä asia koskettaa syvästi meitä kaikkia, varsinkin luokan oppilaita. Lähipäivinä käytämme paljon aikaa tapahtuneesta puhumiseen. Lapsille ja nuorille on tärkeää, että myös kotona voidaan puhua avoimesti tapahtuneesta. Annamme lisätietoja tarvittaessa.

Yhteistyöterveisin _____

Yhteystiedot: _____

Viestimalli kotiin hautajaisiin osallistumisesta:

Koulumme / oppilaitoksemme oppilas /opiskelija _____ haudataan _____ päivänä _____ kuuta klo _____. Olemme vainajan omaisten kanssa sopineet, että luokka osallistuu hautajaisiin. Osallistuminen on vapaaehtoista. Kaikkien läsnäolo on kuitenkin toivottavaa. Osallistumisella on merkitystä surun käsittelyssä. Myös koulumme / oppilaitoksemme henkilökuntaa osallistuu tilaisuuteen. Lapsille ja nuorille on tärkeää, että mukana on joku omainen.

7 Opiskeluhoiltoa ohjaavat lait, normit ja ohjeet (lisäluku)

7.1 Lainsäädäntö ja muut normit

Opiskeluhoiltoa, opiskeluhoiltopalveja ja yhteistyötä koskevia asioita säädetään useissa eri laeissa ja määräyksissä.

- Lapsen oikeuksien sopimus
- Oppilas- ja opiskelijahuiltoilaki 1287/2013
- Oppilashuiltoilakia koskeva sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 14/2013 vp
- Opetushallituksen määräykset opiskeluhoiltoista ja/tai opetussuunnitelman perusteista
- Terveydenhuiltoilaki (1326/2010)
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuiltoista sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuiltoista
- Sosiaalihuiltoilaki 1301/2014
- Lastensuojeluilaki 417/2007
- Nuorisolaki (1285/2016)
- Tupakkalaki (549/2016)
- Oppivelvollisuusilaki

Koulutusmuotokohtainen lainsäädäntö ja normit

- Perusopetusilaki ja perusopetusasetus
- Lukiolaki ja lukioasetus
- Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)
- Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (637/2017)
- Laki lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta (48/1997)
- Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta (425/2004)
- Opetusministeriön asetus eräiden koulumatkakustannusten laskentaperusteista (940/2009)
- Opintotukilaki (65/1994)

7.2 Kansalliset ohjeet

- Opetushallituksen ohjeet
  - o [Opiskeluhoilto ja hyvinvointi -sivusto](#)
  - o [Psykososiaalinen tuki äkillisissä kriiseissä](#)
  - o [Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuus -sivusto](#)
  - o [Opetustoimen henkilöstön ilmoitusvelvollisuudet ja oikeudet](#)
  - o mitä muuta??? uusia ohjeita ja sivustoja on tullut...
- Sosiaali- ja terveysministeriön soveltamisohje – Kuntainfo 13a/2015

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeet

Muita asiaan liittyviä materiaaleja:

- Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen –opas. Perälä ym. 2015. THL:n Opas 36.
- Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Hietanen-Peltola & Korpilahti (toim.). 2015. THL.
- Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa. Hietanen-Peltola ym. 2018. THL.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Wiss ym. 2021. THL.
- Toisella asteella toimien: opas oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmälle. Hietanen-Peltola ym. 2019. THL.
- Kohtaaminen keskiössä: Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhoillon palveluissa. Hietanen-Peltola ym. (toim.) 2019. THL.
- Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Laitinen, K. ym. 2020. Oppaat ja käsikirjat 2020:4a. Opetushallitus.

7.3 Koulutuksen järjestäjän ohjeet ja yhdyspinnat muihin suunnitelmiin

Tämä kirjoitettava koulutuksen järjestäjäkohtaisesti ja koulutusmuotokohtaisesti.

Mikkelin perusopetuksessa esim.

- opetussuunnitelma
- ohjaussuunnitelma
- Työrauha koulussa -opas
- Turvallisuussuunnitelma
- mitähän kaikkea muuta...